

ANTONIO GADES, VENT DEL POBLE

Antoni Miró

SALA LA BIGA / PALAU COMTAL
COCENTAINA 2109-2020

Vientos del pueblo me arrastran

VENT DEL POBLE

ANTONIO GADES, VENT DEL POBLE

Antoni Miró

A. MIRÓ I GADES, L'Havana, 1999 (Cuba).

PALAU COMTAL / SALA LA BIGA

PALAU COMTAL, COCENTAINA

**ANTONIO GADES, VENT DEL POBLE
ANTONI MIRÓ
Col·lecció permanent 2019-2020**

FIRA 2019

Textos

Mireia Estepa
Iván Jover
Miguel Hernández
Carles Cortés
Olexander Butsenko
Leonidas Donskis
Valentina Pokladova
Abel Prieto
Isabel-Clara Simó
Josep Sou
Rodolfo Torres
Joan Valls

EDITA: Ajuntament de Cocentaina
Càtedra Antoni Miró

© **DELS AUTORS**
Imatges i textos

© **DISENY I MAQUETACIÓ**
AMB-Disseny i AGA

TRANSPORT I MUNTATGE
Art-Exprès, Alcoi-Barcelona

IMPRESSIÓ I REL·LIGAT
Gràfiques Alcoi, S.L.U

art@antonimiro.com
www.antonimiro.com
www.web.ua.es/es/catedramiro/
www.portalart.antonimiro.com

DIPÒSIT LEGAL: A 445-2019

**FIRA DE TOTS SANTS
COCENTAINA**

**ajuntament de
COCENTAINA**

© **Sabadell**
Fundació

**Universitat d'Alacant
Universidad de Alicante**

«ANTONIO GADES, EL VENT DEL POBLE» D'ANTONI MIRÓ

El títol de l'exposició que inaugurarem en aquesta 673a Fira de Tots Sants de Cocentaina a la sala de la Biga del Palau Comtal fa referència a un poema de Miguel Hernández titulat «Vientos del pueblo me llevan» que ha servit al pintor Antoni Miró per a realitzar, un conjunt de vint-i-quatre gràfiques digitals sobre llenç i paper, amb unes dimensions variades que prenen títol dels vint-i-quatre primers versos del poema esmentat, del qual no ens resistim a transcriure la primera estrofa:

*Vientos del pueblo me llevan,
vientos del pueblo me arrastran,
me esparcen el corazón
y me aventan la garganta.*

En aquesta ocasió, la poesia més social i més crítica del poeta d'Oriola, Miguel Hernández, ha provocat en el pintor la reflexió sobre una altra de les figures emblemàtiques en la seua formació humana i ideològica: Antonio Gades, de manera que Miró torna a enllaçar en aquesta sèrie l'art de la dansa amb les paraules del poeta. La sèrie "Vent del poble" naix, per tant, d'aquesta simbiosi de llenguatges artístics, poesia, dansa i pintura, d'aquests tres eixos d'interpretació: la poesia de Miguel Hernández, la dansa d'Antonio Gades i la pintura d'Antoni Miró.

Es tracta d'unes imatges construïdes sobre escenes de ball de Gades en les quals Miró ha sabut potenciar la percepció del moviment del cos, al mateix temps que ha enllaçat amb els versos més reivindicatius de Miguel Hernández. El poeta oriolà cercava l'expressió del sentit de rebel·lia, del protagonista que vol acabar amb l'opressió, en un intent de reclamar la força del poble, la lluita dels individus davant de la deriva de la societat i el desig compartit d'aconseguir un món més just i més lliure.

En la seua trajectòria professional, Antoni Miró ha combinat una gran varietat d'iniciatives, des de les directament artístiques, on manifesta una eficaç dedicació a cadascun dels procediments característics de les arts plàstiques, però també a una incansable atenció a la promoció i al foment de la nostra cultura, de manera que manifesta l'orgull per la diferència contra la inèrcia i la uniformitat. És per això que ens trobem també davant d'una pintura en la qual l'espectador experimenta un cert grau de reflexió a través de les diverses tècniques, estratègies i recursos que l'artista usa amb l'objectiu de constituir el seu particular llenguatge plàstic, que no arriba a ser tan sols un mitjà per a la comunicació ideològica, sinó que constitueix igualment un registre d'una evident comunicació estètica.

En definitiva, estem davant d'una proposta que ens farà pensar i, segur, ens farà sentir. Que vostès la gaudisquen.

MIREIA ESTEPA OLCINA
Alcaldessa de Cocentaina

PALAU COMTAL

ANTONIO GADES “EL VENT DEL POBLE”

No hi ha dubte que l’obra del poeta oriolà Miguel Hernández actua com a nexa d’unió entre els autors de la Generació del 36 i els poetes de la postguerra. Precisament en el seu llibre *vents del poble* (1937), Hernández li dedica al seu íntim amic Vicent Aleixandre les següents paraules: (...) cada poeta que mor deixa en mans d’un altre, com una herència, un instrument que ve rodant des de l’eternitat del no-res al nostre cor escampat”. Aquest extracte de la dedicatòria ve a reflectir de una forma clara i concisa la filosofia de treball d’Antoni Miro(Alcoi,1944), artista verdaderament compromès i, a la vegada, crític amb realitat social actual que es nodreix d’una ampla gamma de referents literaris i altres artistes de la terra per créixer i evolucionar constantment.

Com no podria ser d’altra forma, Antoni Miró, no s’oblida en la seua obra d’una de les persones que mes l’han marcat al llarg de la seua trajectòria, el ballarí nascut a Elda, casualment poc després de la publicació de *vents del poble*, Antonio Esteve Ródenas –de nom artístic, Antonio Gades–. Així, la sèrie que presentem a aquesta Fira de Tots Sants de 2019, “Vents del Poble”, és l’instrument emprat per Miró per tal de mostrar-nos, a través de vint-i-quatre gràfiques digitals sobre llenç i paper, la vida d’Antonio Gades, una persona senzilla que va revolucionar la forma d’entendre el seu art, la dansa, però també clara i concisa en els seus pensaments i creences, trets que també podem atribuir tant a Miguel Hernández com també al propi Antoni Miró.

IVÁN JOVER
Regidor de Cultura

A MIQUEL HERNANDEZ 2012 (Acrílic-Mixta s/lleç, 162x114 cm)

VIENTOS DEL PUEBLO ME LLEVAN

VIENTOS del pueblo me llevan,
vientos del pueblo me arrastran,
me esparcen el corazón
y me aventan la garganta.

Los bueyes doblan la frente,
impotentemente mansa,
delante de los castigos:
los leones la levantan
y al mismo tiempo castigan
con su clamorosa zarpa.

No soy de un pueblo de bueyes,
que soy de un pueblo que embargan
yacimientos de leones,
desfiladeros de águilas
y cordilleras de toros
con orgullo en el asta.
Nunca medraron los bueyes
en los páramos de España.

¿Quién habló de echar un yugo
sobre el cuello de esta raza?
¿Quién ha puesto al huracán
jamás ni yugos ni trabas,
ni quién al rayo detuvo
prisionero en una jaula? (...)

Miguel Hernández

PALAU COMTAL (3 JULIOL 2019) PINTURA MUSICADA. ANTONI MIRÓ.

Quin és el *vent del poble* al qual Miguel Hernández feia referència en el poema “Vientos del pueblo me llevan”? Quan el poeta oriolà publicava per primera vegada el 22 d’octubre del 1936 feia tres mesos que s’havia iniciat la Guerra Civil després del colp d’estat de Franco. Hernández publicà el poema en la revista *El Mono Azul*, una publicació del bàndol republicà sota l’auspici de l’Aliança d’Intel·lectuals Antifeixistes per a la Defensa de la Cultura. Un nom que prenia del vestit dels milicians al front de guerra i que tenia com a objectiu fer arribar als soldats un missatge de la seua funció en defensa de la República i la democràcia enfront dels feixistes sublevats. És obvi que, la lectura del poema, facilita de seguida la seua interpretació: el poeta opta per l’enaltiment de la moral de les tropes republicanes i defensa una victòria dels ideals que representa el poble que dóna suport al govern legítim. Un cant per l’esperança, per la defensa de les llibertats i per la fortalesa d’esperit envers les adversitats.

Aquest és en definitiva el sentit d’un poema que ha servit al pintor Antoni Miró per a dissenyar una nova sèrie, un conjunt de vint-i-quatre gràfiques digitals sobre llenç i paper, amb unes dimensions variades que prenen títol dels vint-i-quatre primers versos del poema esmentat. Una nova mostra de la voluntat de l’artista de fer un ús explícit de la denominació de les obres d’art, dins d’una sèrie “Sense Títol”, que desenvolupa des del 2001. Un conjunt d’obres ingents que ha treballat des d’aleshores que tenen en comú la voluntat didàctica i comunicativa, com ell mateix avançava en una entrevista anterior a la concreció d’aquesta sèrie: “tracte que s’entenga el que vull dir, per això procure posar al quadre més claus interpretatives: una data rellevant, una deformació, un color” (*Saó*, 05.94, pàg. 26). Miró ha cercat en els darrers anys una concreció major de la realitat sense deixar de banda el sentit crític i interpretatiu de la quotidianitat de col·leccions anteriors. D’aquesta manera, hem d’entendre el seu ús de referents literaris en la seua obra, com és el cas d’Ausiàs March, Salvador Espriu, Joan Fuster, Miquel Martí i Pol¹, entre altres. En aquesta ocasió, la poesia més social i més crítica de Miguel Hernández ha provocat en el pintor la reflexió sobre una altra de les figures emblemàtiques en la seua formació humana i ideològica: Antonio Gades.

El mateix any que Miguel Hernández publicava el poema esmentat, naixia a Elda Antonio Esteve Ródenas –de nom artístic, Antonio Gades–, un catorze de novembre, un mes després de l’aparició del text. Antoni Miró rep l’herència de l’amic ballarí, una vegada mor aquest el 2004, i sent la pulsio per enllaçar el seu art, el de la dansa, amb les paraules del poeta, la preferència del qual tots dos

compartiren. La sèrie “Vent del poble” naix, doncs, d’aquesta simbiosi; tres eixos, per tant, d’interpretació: la poesia de Miguel Hernández, la dansa d’Antonio Gades i la pintura d’Antoni Miró. La coincidència de llenguatges ha estat un fet continuat al llarg de la història de l’art i, el seu estudi, encara més. Així, amb el precedent del llibre *Laokoon (Laocoont o les fronteres de la pintura i de la poesia, 1766)* de Gotthold Ephraim Lessing,² qui conclouia la comparació afirmant la superioritat de la poesia davant de la pintura. Un debat que s’encetava fa més de dos segles i que ha servit de motivació perquè centenars d’artistes s’hi hagen sentit atrets per la barreja de dues disciplines com la pintura i la literatura. Una voluntat d’experimentació que porta al crític Jordi Condal en “Els espais de la creació poètica: territoris fronterers?” a considerar que “la frontera entre allò que és poesia i allò que no ho és no sempre resulta clara, i és en aquest territori on floreix l’experimentació” (Condal 2005, 53). Aquest és, doncs, el repte, considerar aquesta nova mostra de l’art de Miró com una simbiosi entre els tres llenguatges: poesia, dansa i pintura.

Quin és el missatge que cerca l’artista gràfic? L’enllaç entre els mots de Miguel Hernández i l’expressivitat del cos del ballarí no són gratuïtes. Potser, ara més que mai, Miró pretén reclamar la força del poble, la lluita dels individus enfront de la deriva de la societat. Com apuntava Daniel Bergez (2004, 149), després d’analitzar les interrelacions entre les mostres simultànies de pintura i literatura en altres artistes, “les différences irréductibles qui les séparent sont alors autant de tremplins pour l’imagination créatrice”. La representació d’una mateixa realitat o d’un mateix sentiment a partir de dos discursos artístics seleccionats pel mateix artista, com és el cas que ens ocupa, ofereix sens dubte un reforç interpretatiu envers el lector-espectador. Com llegim en *Introducción a la literatura comparada* (1975) d’Ulrich Weisstein, podem parlar d’una “il·luminació recíproca de les arts”, on el resultat de l’obra de Miró³ és una mena de poema-imatge resultant de la transposició de l’element visual al verbal, de manera que la interpretació d’un discurs no és possible sense la interacció de l’altre.

L’origen de la col·lecció que ara presentem és, sens dubte, la coneixença entre dues figures artístiques cabdals en la nostra terra. D’una banda, l’alcoià Antoni Miró; d’una altra, l’Eldà Antonio Gades.⁴ Ja l’any 1964 el pintor, amb gairebé vint anys ja anotava a la seua agenda dietari l’impacte que el ball de Gades li havia provocat; tres anys més tard el veu en directe a Madrid. Una primera relació que acabà quaranta anys després, a la mort del ballarí.

L’amistat entre tots dos es reforçà arran del temps compartit a Altea, on Miró s’instal·la després del retorn de Dover, al Regne Unit, en l’inici de la dècada dels

setanta. L'ambient que es vivia a la localitat de la Marina Baixa era més obert i procliu a la creativitat artística de pintors i tota mena d'artistes. Miró recordava el 1970 el que havia significat per ell l'experiència de Dover en una entrevista de la publicació *Primera pàgina*: “me'n vaig anar a Anglaterra pensant que seria una altra cosa, volia aprendre un idioma i treballar amb tranquil·litat. Tot era meravellós però, quan portava un cert temps i vaig conèixer les coses per dintre, vaig adonar-me que preferia el meu país. És cert que allà hi ha més gent preparada, perquè les possibilitats són majors, però ací trobe més inquietud.”. El 22 de juliol de 1972, Antoni Miró inaugurava el seu estudi d'Altea; assisteixen diversos crítics i companys artistes com Tomàs Llorens, Ernest Contreras, Manuel Vidal, entre altres. Un estudi-habitatge que serví de galeria per a diverses exposicions i que va merèixer la crònica del poeta Vicent Andrés Estellés:

Vaig anar amb Antoni Miró a Altea, on té la seua casa. [...] Vaig veure l'obra de Miró, una obra admirable, combativa i fera, rica de còlera i tendresa, crònica penosíssima i esquema d'acció, de poblacions murals. L'obra, en cicles d'una claredat argumental i d'una cohesió mental extraordinàries, se m'oferia, així, compacta. Vaig quedar literalment fascinat. [...] No ho he dit tot. L'obra de Toni Miró arriba a extrems deliciosos. Em referesc, ara, a l'altra *obra* seua: la seua casa. Obeeix, en tot, les línies senzilles i pures, tradicionals, d'Altea i trau un partit insòlit a l'espai, en un joc feliç de plans, de teulades, d'escaletes. És una delícia [...] fidel a l'arquitectura tradicional, amb aquelles al·lusions, de vegades, als més remots riu-rau. (*Las Provincias*, 25.07.73).

L'espai d'Altea, la “Galeria Alcoiarts”, va oferir mostres d'artistes tan coneguts com Antonio Suárez, Rafael Canogar, Eusebi Sempere, Joan Genoves, Amadeu Gabino, Arcadi Blasco, Salvador Soria, Josep Guinovart, Daniel Argimon, Joana Francés o l'escultor Pablo Serrano, entre altres. Entremig del grup d'intel·lectuals que s'hi reuneixen es troba Antonio Gades i la seua companya d'aleshores, Pepa Flores.

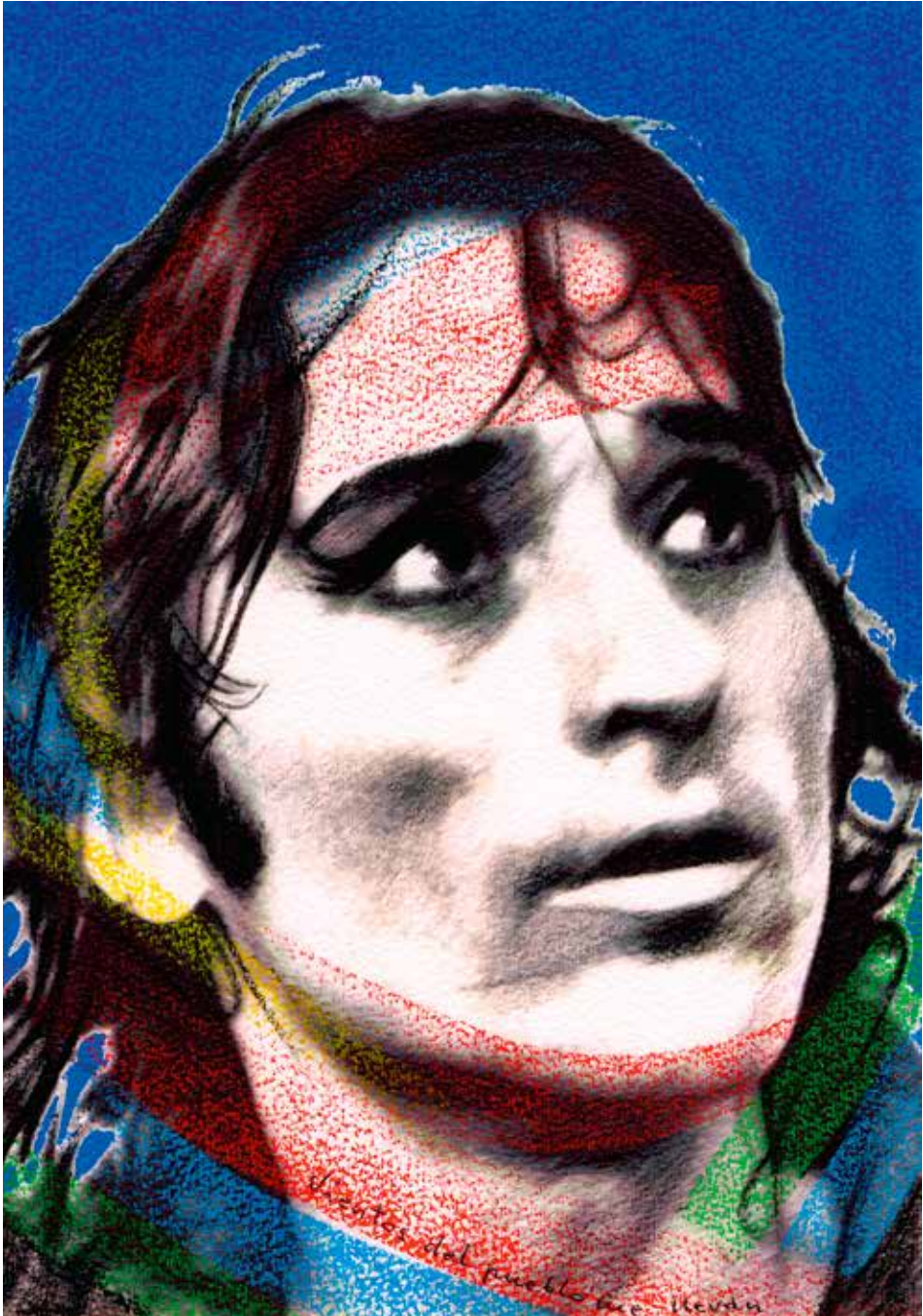
Què interessava al Miró i al Gades d'aleshores de la vila marinera? Sens dubte el seu aire de llibertat i de cosmopolitisme en una època, les darreries del franquisme, en la qual no sempre és senzill tenir un espai còmode per a l'activitat artística. Tots dos congeniaren de seguida, s'adonaren del munt de referents personals i de coincidències ideològiques. La proximitat a postulats progressistes i d'esquerres va bastir una amistat que va arribar fins a la desaparició del ballarí. Potser, les paraules següents del pintor en una entrevista d'aleshores poden il·lustrar perfectament la motivació d'intel·lectuals com ells per a residir a Altea: “no m'interessen les cases blanques ni la lluminositat del paisatge. Preferesc els horit-

zons interiors de l'home, la llum dels ideals i de les esperances humanes, l'ombra del dolor i la humilitat que, convertides en art, poden fer millor les persones i el medi social en el qual viuen.” (*La Verdad*, 07.07.74). És aquesta preocupació per l'individu la que centra el seu treball en els anys setanta la que possiblement acosta Miró a Gades i viceversa; un objectiu artístic que destacava el 1973 l'assagista de Sueca Joan Fuster:⁵

La pintura d'Antoni Miró naix del fons de les més confuses contradiccions de la *societat valenciana*: d'un fantasma que anomenem *societat valenciana*. Té una virulència entre irònica i èpica. Podia ser d'una altra manera? Hi ha molts pintors valencians que pinten el no-res pròxim: un paisatge, una cara, uns objectes. Antoni Miró s'arrisca a una temàtica que ingènument –i per mamar-nos el dit–, de vegades, solem anomenar *universal*. No és *universal* perquè hi figurin els negres, l'espectre de la CIA o una escena del Vietnam. [...] Miró va més enllà: més al fons.

Una localització dins del context valencià de Joan Fuster que aporta un valor específic a l'obra mironiana i que és fonamental per entendre el seu interès, tant per als crítics com per als companys d'ofici. Un mestratge que Miró va rebre de Fuster i que, en el cas de Gades, hauríem de trobar en la pròpia presa de consciència per la defensa dels valors humans. Un reconeixement que el mateix ballarí va fer en la figura de Pilar López, la mestra de la qual va aprendre el que ell anomenava *ètica de la dansa*, això és, la que provoca que el ball tinga com a únic objectiu l'acció en si, sense cercar l'aplaudiment fàcil: fer les coses sense enganyar, sense prostituir-les, fer un treball digne sense esperar un resultat immediat. Una voluntat artística i crítica davant de la societat que englobà l'activitat artística dels dos amics.

Tots dos també van mostrar una concepció semblant de la seua trajectòria. Així, Gades rebutjava la denominació d'artista o de mestre, tan comuna entre la gent de la dansa. Es considerava un treballador de la cultura, una persona que s'hi dedicava a la seua expansió, al seu desenvolupament. Ben conscient de la seua figura, afirmava: “los bailarines hemos sido los bufones de la cultura. Me da mucha pena que figuras de verdad tuvieran que bailar en locales nocturnos para turistas haciendo diversión en vez de mirarlos como una manifestación cultural”.⁶ Per la seua banda, Miró ha marcat en diverses ocasions la seua dedicació com la d'un “treballador de l'art”, a la manera que altres persones són proletaris de les indústries o de les empreses: “que tots els capitalistes siguen posats a treball i que tots els treballadors puguen menjar. Això és el que cal a aquesta societat.” (16.12.68)⁷. Una reflexió que podria englobar el sentit crític dels dos artistes i

GADES-1. VIENTOS DEL PUEBLO LLEVAN, 2010 (Litografía-GD s/llenç, 162x114)

la finalitat primerenca del seu treball, com torna a explicar el mateix Miró uns quants anys després:

Trobe que a la majoria de treballadors de l'art ens estan marginant i els temps no ens són favorables. Estem pagant haver estat contestataris al sistema, que sembla perpetuar-se. L'estat està per a exprimir els ciutadans, com sempre; els que protesten, pitjor per a ells, així sembla que seguirà eternament. (31.12.92)

A Altea, tots dos, compartiren un moment de forta activitat intel·lectual i artística. Gades, després d'iniciar la seua relació amb Pepa Flores i haver estrenat *Bodas de sangre*, després de l'assassinat que Franco va fer de diversos militants bascos, havia decidit retirar-se del seu treball i refugiar-se a la vila de la Marina Baixa. La indignació del ballarí va superar les seues expectatives i, per això, optava per una retirada provisional. No fou fins quatre anys més tard, en el 1978, quan de la mà d'Alicia Alonso, a Cuba, reprén l'activitat artística que el portarà poc després a la direcció del Ballet Nacional Español en una de les seues etapes més fructíferes de la seua carrera. És en aquest període de temps, entre 1974 i 1978 quan entrava en contacte amb el pintor Antoni Miró qui, al seu temps, havia iniciat també una col·laboració intensa amb el grup artístic italià Denunzia. Així, al costat de pintors com Rinaldi, Comencini o Pacheco i el crític Floriano de Santi, participava en un moviment que cercava la denúncia de les injustícies i, sobretot, un atac frontal a les mostres de feixisme que encara residien a l'Europa dels setanta; un sentit crític similar al que havia portat a Gades a fer el muntatge de *Bodas de sangre*, tot reivindicant l'obra de Federico García Lorca i la seua pervivència després del seu assassinat. Miró participava així en la carpeta col·lectiva *Omaggio alla Resistenza* del Gruppo Denunzia que serà el punt de partida d'altres quadres posteriors seus com *Resistenza-Partigiani* (1975).

El posicionament polític clar de Gades i de Miró provocà l'atac d'aquests en forma de pintades en els murs de la vila antiga d'Altea. Així, a un dels murals que el pintor havia pintat aparegueren diverses consignes feixistes com "Rojos al paredón", "Vencimos y venceremos", "Rojos a Moscú y Miró a la presó", entre uns altres.⁸ Unes pintades injurioses que aparegueren a finals del 1977 tant a casa de l'un com de l'altre i que motivaren nombroses mostres de solidaritat de representants socials i polítics, però que no veia sinó evidenciar el llarg camí per la democràcia que havia iniciat aquest país. Antoni Miró ho anotava al seu dietari: "els feixistes d'extrema dreta i el búnquer-barraqueta l'han pegada amb mi." (01.01.78).

En aquests anys, Miró se centra també en la denúncia del colp d'estat de Pinochet, a Xile, una situació que surt sovint en les converses que comparteix a Altea amb Antonio Gades. Així, entre 1973 i 1976 va construir unes obres de

contingut antifeixista que estaven impregnades de la repulsió de l'artista envers la situació creada després de l'assassinat d'Allende. A finals de 1977, Miró cedia entre d'altres una obra al Museu Internacional de la Resistència Salvador Allende, Quatretra Xile, una metal·lúrgica procedent de la carpeta titulada Xile 73-76 editada pel PSAN (Partit Socialista d'Alliberament Nacional), on s'inclouïa el poema de Pablo Neruda "Los sátrapas". En el document redactat per a fer efectiva la donació, Miró escriu els seus sentiments:

Xile era una esperança, una lliçó i una via de llibertat. Els assassins a sou sota les ordres del botxí Pinochet sacrificaren i vengueren tot un poble extraordinari. Nosaltres veiem com la història es repetia, jo vaig plorar de ràbia aquell onze de setembre de mil nou-cents setanta-tres (com ho haguera fet, si haguera viscut, quaranta anys abans). Els meus germans xilens anaven caient víctimes del feixisme i jo, impotent, només podia denunciar-ho una i mil vegades perquè cap altre company mai no ho oblide. (10.10.77)

Miró concretava en aquest període una nova sèrie "El Dòlar" que, entre el 1973 i el 1979, serviria com a eina d'expressió de les diverses preocupacions socials que l'assetjaven. La moneda nord-americana esdevenia el símbol dels excessos del capitalisme, motiu d'opressió de la humanitat, en tant que se situava en mans de forces reaccionàries que eren l'objecte d'artistes conscienciats com eren Miró i Gades. Poden ser ben representatives les paraules del pintor en l'entrevista del diari *Avui* (08.08.76, 9): "m'he ficat sempre amb Amèrica ja que els americans són els qui tenen més oportunitat de fotre. Tenen un sistema que pot permetre's el luxe de fer una sèrie de coses prou simples: pagar i fotre".

El grau de conscienciació social de Gades i de Miró els porta a participar – amb altres amics d'Alacant i d'Altea, com Enrique Cerdán Tato – en la manifestació d'Alacant que convoca la Junta Democràtica el 30 d'abril de 1975. Tots dos creuen, com així evidencia la seua obra, en la funció social de l'artista com a referent simbòlic del seu poble. Els esdeveniments van encadenant-se un darrere de l'altre i el règim franquista, com també el dictador, agonitza. La forta repressió policial al País Basc provoca una forta impressió en els dos; així, assisteixen regularment a les reunions de la Junta Democràtica amb Trevijano i Brosseta, entre altres polítics del moment, dels quals desconfien.

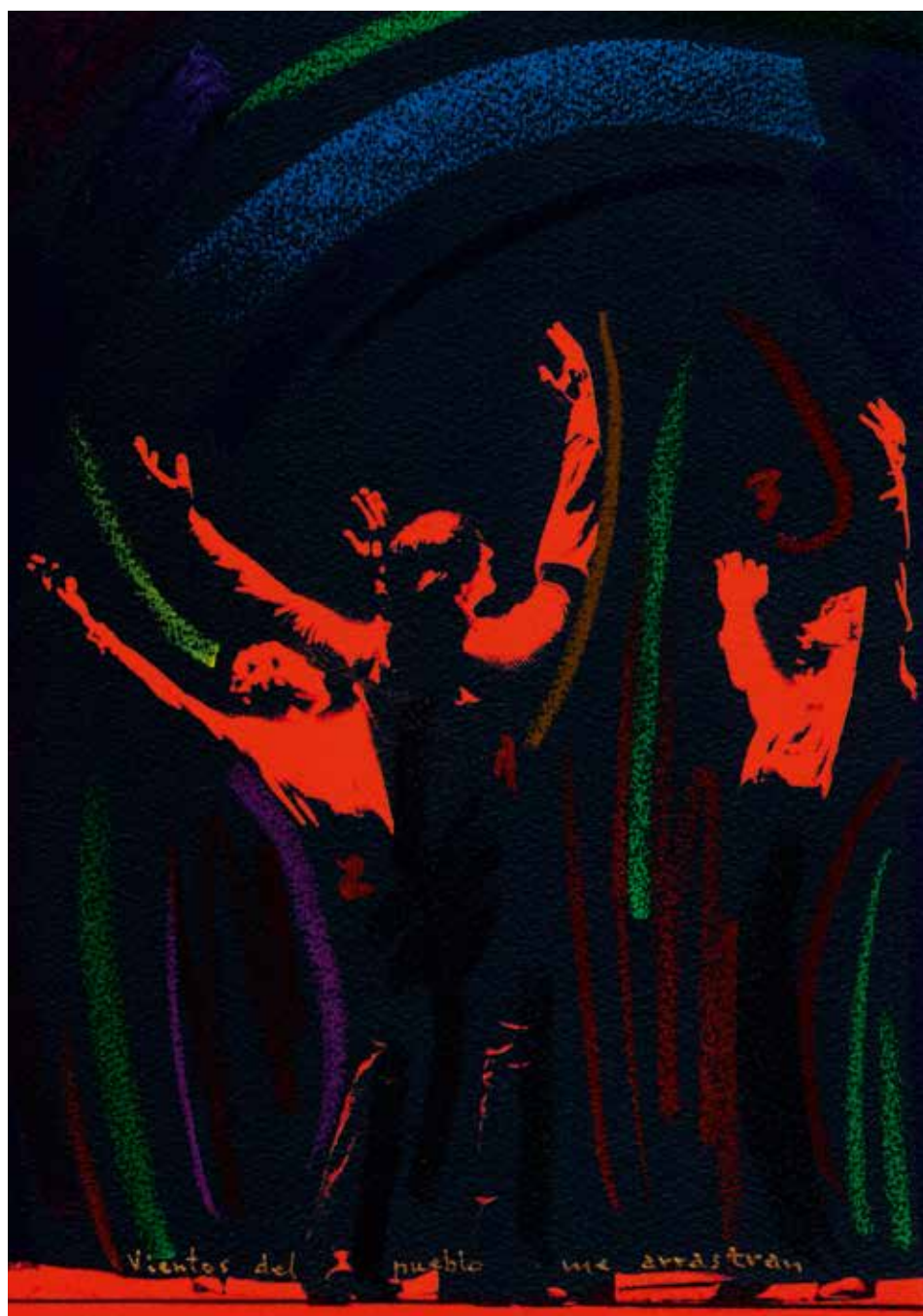
A l'estudi nou de Miró es reuneixen amb d'altres amics que participen en l'acció política. Paral·lelament, Gades pinta a l'estudi de Miró cada vesprada. La interacció ideològica entre els dos els condueix a enriquir els seus postulats. Miró creà un motlle en viu del cos de l'amic que va servir, molts més anys més tard, per a construir un muntatge escultòric.

El dietari del pintor descriu l'ambient del temps passat a la seua casa: “Gades balla per a mi, trossos de les obres que ha realitzat i tenim xarrades perquè jo vaja entenent el que ha fet com a ballarí.” (03.07.77). Unes imatges que li serviren per a prendre notes de dibuix per a posteriors obres que tenien el ballarí com a base artística. Així, el 1989, dins de la sèrie “Pinteu Pintura”, Miró acabava el quadre *Amic Gades*.

L'interés per poetes de marcada tendència progressista és comuna als dos artistes. Així Miró col·labora el 1976 en la mostra “Homenatge dels pobles d'Espanya a Miguel Hernández”, on un conjunt de quadres fermament compromesos en la defensa de les llibertats va recórrer gran part del país. El mateix any participa a l'homenatge al poeta Rafael Alberti que va tenir lloc a diverses galeries de Barcelona, un reconeixement que plau a Gades, bon amic d'Alberti i de la seua companya, M. Teresa León, que acabaven de tornar a Espanya després de l'exili. El crític Daniel Giralt Miracle comentava en el to següent la participació cívica del pintor: “És el seu un realisme social, una mena de crònica de la realitat, un art compromès? Miró ha superat les caselles que podrien confirmar-lo en un determinat 'isme', la seva obra segueix una evolució fermament arrelada en el batec dels corrents polítics i la seva dinàmica. Són els fets i les vivències socials el que preocupa l'artista, tant en l'àmbit local com en l'internacional.” (*Avui*, 13.03.77).

L'esperit crític dels dos artistes provoca la seua oposició del pla d'ordenació urbana de l'Ajuntament d'Altea: “volen convertir Altea en un poble enorme i despersonalitzat on només visquen a gust els especuladors”, anotava el pintor en el seu dietari a finals del mes d'octubre del 1977. Tots dos participaren en diverses protestes contra la decisió dels governants d'alliberar terreny per a la construcció. També s'oposaren en una sèrie de protestes contra els elements feixistes que es mantenien en les festes patronals. Davant de l'escassa corresponsabilitat de l'esquerra local, que no s'afegeix a la protesta, Miró anota: “sempre és molt trist observar la poca capacitat de solidaritat i de contestació de l'esquerra, que es troba prou desunida i amb plantejaments de vegades prou absurds.” (11.06.78). L'amic Gades però, li dóna suport, com també ho va fer en el moment que Miró va encapçalar les llistes electorals per la circumscripció d'Alacant pel BEAN (Bloc d'Esquerres d'Alliberament Nacional).

Amb un Antonio Gades i una Pepa Flores ja instal·lats de nou a Madrid, amb el restaurant del qual són propietaris, “Casa Gades”, Miró entra en contacte amb Pedro Orlando, diplomàtic de l'ambaixada cubana, que representà la confirmació d'una relació intensa amb els responsables culturals d'aquell país. En aquell mateix any, Gades residia a Cuba i participava en la companyia d'Alicia Alonso en

GADES-2. VIENTOS DEL PUEBLO ME ARRATRAAN, 2010 (Litografía-GD s/llenç, 162x114)

la qual, segons va apuntar el ballarí en diverses ocasions, aprendria tot allò que després va posar al servei del Ballet Nacional. Tant Gades com Miró aprecien l'aposta decidida del règim cubà per la cultura en tots els seus vessants. Així, per exemple, l'any 1999 Miró es reunia a Cuba amb Gades. Allà concreten amb Rafael Acosta, president del Consell Nacional d'Arts Plàstiques d'aleshores, la mostra del pintor al Centro de Arte Contemporáneo Wifredo Lam de l'Havana. És el moment en el qual també coneixen els germans del president cubà, Raúl i Ramón Castro. Cal recordar que tots dos han rebut, en moments distints, la medalla al reconeixement cultural del govern cubà, una mostra de la interacció dels dos artistes amb la classe intel·lectual d'aquell país. D'una altra banda, Miró acompanyà Antonio Gades a recollir la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya que li havia estat concedida el 1999. (Aprosta del propi Antoni Miró)

Tot plegat, és fàcil d'entendre el nivell de relació i de complementació que els dos amics han tingut al llarg del temps. Dues existències paral·leles que van demostrar sovint l'afecte i l'interés pels treballs individuals amb el manteniment d'amistats compartides com la del malaguanyat Ovidi Montllor, que els deixava el 1995 tot provocant un gran trasbals en els altres dos artistes. Potser ben representativa la concreció de la instal·lació escultòrica *Gades, la dansa* (2001) al campus de la Universitat Politècnica de València. Es tracta d'un conjunt de trenta torsos fosos en bronze fets per Miró del model en viu realitzat el 1978, quan residien tots dos a Altea, que ocupa vint-i-dos metres de llargària. El muntatge simula la repetició del llenguatge cinematogràfic a partir de la successió de peces metàl·liques, tot imitant el moviment de la dansa i, en definitiva, el del cinema que tant va interessar al ballarí. Recordem així la seua participació en pel·lícules com *Los tarantos* (1963), *Los días del pasado* (1977) o *Bodas de sangre* (1981).

Un dinamisme que impregna, com no podia ser d'una altra manera, diverses de les imatges d'"El vent del poble", com són "Vientos del pueblo me arrastran", "Delante de los castigos", "Que soy de un pueblo que embargan" o "Jamás ni yugos ni trabas". Unes imatges construïdes sobre escenes de ball de Gades en les quals Miró ha sabut potenciar la percepció del moviment del cos, al temps que ha enllaçat amb els versos més reivindicatius de Miguel Hernández. El poeta oriolà cercava l'expressió del sentit de rebel·lia, del protagonista que vol acabar amb l'opressió i que, per això, pren el model de feres com els lleons, les àguiles o els toros, davant de la submissió dels bous. Així, l'enaltiment de la força d'aquests animals rep en les imatges de Miró la successió d'instantànies on Gades es preparava per al ball, per al ritus de la posada en escena de la seua força, de la seua *estètica de la dansa*: "No soy de un pueblo de bueyes", "Yacimientos de leones",

“Desfiladeros de águilas”, “Y cordilleras de toros”, “Nunca medraron los bu-eyes”, “En los páramos de España”. Es tracta dels quadres que porten com a títol els versos de la tercera estrofa del poema hernandià. I és que tots tres artistes, Hernández, Gades i Miró –que comparteixen un origen geogràfic ben pròxim: Oriola, Elda i Alcoi– han mostrat en la seua trajectòria un compromís cívic destacable i una creença per l’acció dinàmica de l’artista envers la societat. Una opció per l’actuació concreta que es presenta en la col·lecció “El vent del poble” amb el símil del vent, en el cas del poema, i la duplicació d’imatges, en el cas de les imatges. Vegem, per exemple, “Y me aventan la garganta”, “Y al mismo tiempo castigan” o “Quién habló de echar un yugo”. Uns versos en els quals el poeta abordava la pressió dels enemics davant de la llibertat del protagonista i que serveix al pintor per a incrementar l’efecte de mobilitat del ballarí en el seu estudi.

La superposició dels tres llenguatges és força evident en peces com “Los leones se levantan”, on localitzem un ballarí amb els braços enlaire, en prova de preparació per al pas següent; tot això, dins d’un embolcall simbòlic, la paleta del pintor, que lligat al vers del poeta, fa simultanis els tres elements referencials de la sèrie. Tres llenguatges, en definitiva, que també van ser presents en la trajectòria artística del ballarí en muntatges com *Bodas de sangre* (1974), *Carmen* (1983), *Fuego* (1989) o *Fuenteovejuna* (1994), on les referències literàries són evidents.

El rostre de Gades, procedent de diversos esborranys fets per Miró ja al Mas del Sopalmó, basteix un seguit de quadres que identifiquen clarament la seua personalitat amb la del protagonista del poema d’Hernández: “Vientos del pueblo me llevan”, “Desfiladeros de águilas”, “Quién ha puesto al huracán” i “Prisionero en una jaula”. Aquest últim ofereix una de les darreres imatges d’Antonio Gades, l’individu *presoner del món*, en aquest sentit, de la malaltia que el va acompanyar en els últims anys i que el va separar definitivament de l’amic Miró. Un vent que cobreix les existències de tres artistes de la nostra terra implicats, sens dubte, en el desenvolupament de les llibertats. Amb els seus respectius llenguatges han trobat el mitjà adequat per l’expressió dels seus sentiments i de la seua voluntat, com llegim a la primera estrofa del poema d’Hernández:

Vientos del pueblo me llevan,
vientos del pueblo me arrastran,
me esparcen el corazón
y me aventan la garganta.

Aquesta és la seua veu, la seua energia, la seua voluntat. “El vent del poble”

esdevé així una sèrie que sintetitza perfectament la simultaneïtat de llenguatges i el desig compartit d'aconseguir un món més just i més lliure. Una tasca que preval en el temps gràcies a la iniciativa duta a terme per la Fundació Antonio Gades, al capdavant de la qual està la vídua, Eugenia Eiriz, i les seues Filles. D'aquesta manera, artistes, ballarins i músics, amb el vent de cara o a la contra, segueixen en la seua obstinació. Este és el missatge, la seua herència, el camí obert per Antonio Gades, el nostre mestre.

CARLES CORTES

Alacant 2010

BIBLIOGRAFÍA

- Bergez, Daniel (2004), *Littérature et peinture*, París, Armand Colin.
- Condal, Jordi (2005), “Els espais de la creació poètica: territoris fronterers?”, *Literatures*, 3, pàg. 41-57.
- Cortés, Carles (2005), *Vull ser pintor... Una biografia sobre Antoni Miró*, València, Ed. 3 i 4.
- (2007a), “ABCDARI AZ (1995): poesia i pintura d’Isabel-Clara Simó i Antoni Miró”, 2n Col·loqui Europeu d’Estudis Catalans, Montpel·lier, Éditions de la Tour Gile, pàg. 101-128.
- (2007b), “Vull ser pintor: el diari inèdit d’Antoni Miró”, *Diaris i dietaris*, València, Denes, pàg. 443-456.
- (2009), “Pintura i literatura en l’obra d’Antoni Miró: la presència dels escriptors catalans”, *Discurso sobre fronteras - fronteras del discurso: estudios del ámbito ibérico e iberoamericano*, Poznan, Leksem, pàg. 553-566.
- Guill, Joan (1988), *Temàtica i poètica en l’obra artística d’Antoni Miró*, València, Universitat Politècnica de València-Ajuntament d’Alcoi.
- Lessing, Gotthold Ephraim (1990), *Laocoonte*, Madrid, Tecnos.
- Weisstein, Ulrico (1975), *Introducción a la literatura comparada*, Barcelona, Planeta, 1975.

Totes les obres tenen un vers escrit, amb la numeració i la firma de l’autor, litografia gràfica digital, estampada sobre paper o llenç, de diverses mesures.

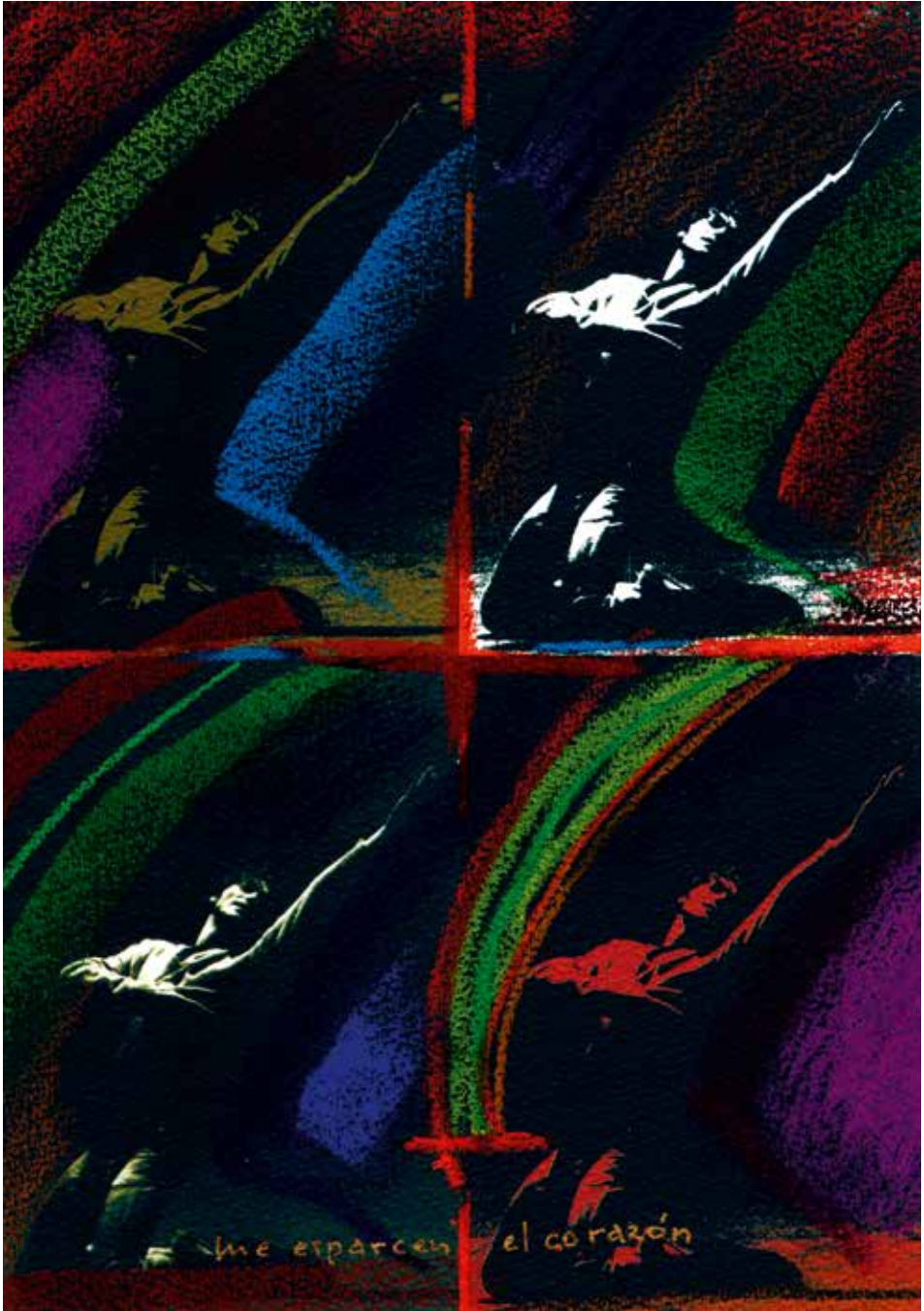
Vientos del pueblo me llevan

1. VIENTOS del pueblo me llevan,
2. vientos del pueblo me arrastran,
3. me esparcen el corazón
4. y me aventan la garganta.

5. Los bueyes doblan la frente,
6. impotentemente mansa,
7. delante de los castigos:
8. los leones la levantan
9. y al mismo tiempo castigan
10. con su clamorosa zarpa.
11. No soy de un pueblo de bueyes,
12. que soy de un pueblo que embargan
13. yacimientos de leones,
14. desiladeros de águilas
15. y cordilleras de toros
16. con orgullo en el asta.
17. Nunca medraron los bueyes
18. en los páramos de España.
19. ¿Quién habló de echar un yugo
20. sobre el cuello de esta raza?
21. ¿Quién ha puesto al huracán
22. jamás ni yugos ni trabas,
23. ni quién al rayo detuvo
24. prisionero en una jaula?

(Miguel Hernández)

1. Consulteu nostre estudi “Pintura i literatura en l’obra d’Antoni Miró: la presència dels escriptors catalans” (2009)
2. Hem consultat l’edició espanyola de l’editorial Tecnos (1990).
3. A manera d’exemple, consulteu nostre anterior estudi “ABCDARI AZ (1995): poesia i pintura d’Isabel Clara Simó i Antoni Miró (2007a)
4. Sense oblidar la procedència oriolana de Miguel Hernández, el leit-motiv de la col·lecció.
5. Un text reproduït a Temàtica i poètica en l’obra artística d’Antoni Miró de Joan Guill, pàg. 91.
6. Aquestes citacions procedeixen de la pàgina oficial d’Antonio Gades: <http://www.portalatino.com/platino/website/ewespeciales/gades/antoniogades.html>
7. Una informació procedent del dietari del pintor. Consulteu Cortés 2005 i 2007b, principalment.
8. D’una altra banda, un amic escriptor, Joan Fuster, rebia l’atac a una de les seues portes de casa el 1978.

GADES-3. ME ESPARCEN EL CORAZÓN 2010 (Litografía-GD s/Ilenç, 162x114)

EL PODER DE LA IMAGINACIÓ

Parafraçant L. Donskis, podem dir que les arts sovint anticipen les obres dels filòsofs en revelar les formes modernes de bogeria i barbàrie. L'art modern fa servir diversos idiomes i elimina les fronteres tradicionals entre tipus i formes unint-los com un tot (en termes de literatura, pintura, art escènic o cinematografia) i adquireix un poder addicional, el poder de la imaginació moral.

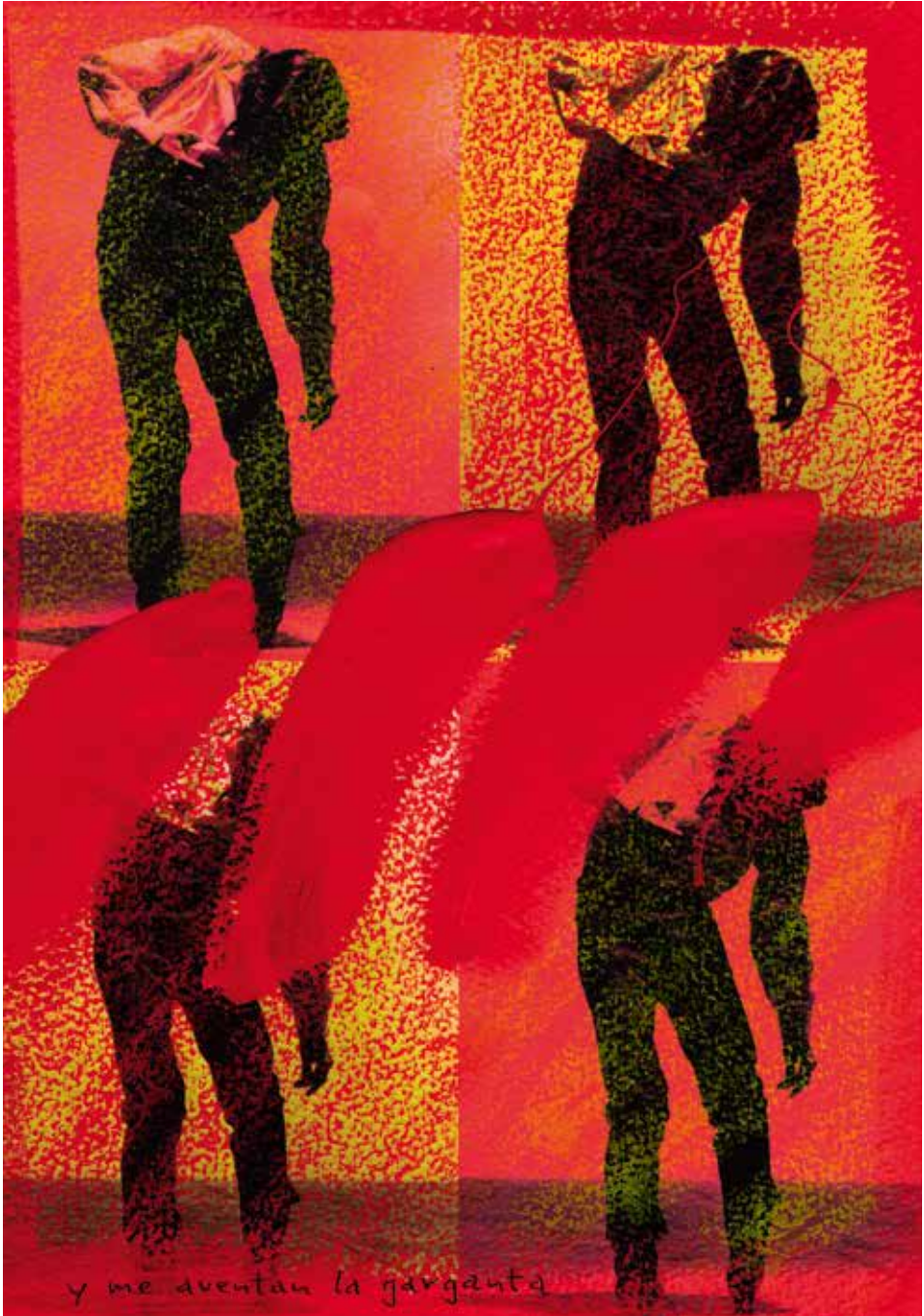
Un pot posar la sèrie de Miró “Pinteu pintura” en un nivell de les distòpies famoses del segle XX per Yevgeny Zamyatin, Aldous Huxley, George Orwell i Anthony Burgess, analitzats per Donskis al seu llibre. Tots els autors van utilitzar dispositius similars d'expressió en diferents gèneres: al·legoria, al·lusió, grotesc, hipèrbole, cita, sàtira social. Si els autors essentats de les distòpies literàries “busquen el que pensadors del segle XX com Hannah Arendt, Simone Weil, Lewis Mumford, Isaiah Berlin i Leszek Koiakowski van buscar en la seua filosofia social i política”, les imatges d'Antoni Miró anticipen, en certa mesura, les conclusions de Manuel Castells, Francis Fukuyama o Noam Chomsky.

La sèrie d'art “Viento del pueblo” –Vent del poble– no només és un homenatge a l'amic i eminent ballarí de ballet Antonio Gades, sinó també a la previsió de futurs articles literaris i crítics dedicats a la vida creativa de Miguel Hernández, Gades i el mateix Antoni Miró. No obstant això, en primer lloc, és la previsió de la filosofia política i social sobre la possibilitat de la lliure elecció dels individus en el món modern contra l'adscripció heretada del passat o determinada per les estructures de poder.

L'exposició d'art “El poder de la imaginació” que s'exhibeix a Ucraïna ha unit tres famosos artistes espanyols (un poeta, un ballarí i un pintor) amb un conegut filòsof lituà i crític literari i presenta aquesta alta síntesi d'arts que permet expressar més profundament el món de la modernitat canviant i líquida.

OLEXANDER BUTSENKO

Kiev 2012 (Ucraïna)

GADES-4. Y ME AVENTAN LA GARGANTA. 2010 (Litografía-GD s/llenç, 81x60)

L'ARTISTA VALENCIÀ QUE PARLA L'IDIOMA DE LES SENSIBILITATS MODERNES

Antoni Miró és un artista únic que parla una llengua europea de sensibilitats modernes. Apareix com un gran artista català capaç de redescobrir els ponts mentals, estètics i culturals d'Europa. De fet, els límits polítics i culturals d'Europa no coincideixen, i mai no ho van fer. La tensió entre l'animositat política i l'encant cultural o, per exemple, entre la catàstrofe social i la floració cultural sempre hi és.

Sempre és un redescobriment de la misteriosa unitat d'Europa que es manifesta en la guerra i l'odi entre Anglaterra i Espanya del segle XVI i XVII, acompanyada per l'admiració incessant dels poetes i dramaturgs d'Anglaterra isabelina per a la literatura espanyola, com sabem, Lope de Vega amb prou feines va sobreviure a la derrota de l'Armada espanyola prop de les costes d'Anglaterra, però va ser un heroi cultural a Anglaterra. Podia haver sigut assassinat en una batalla, però, va ser admirat per les seues obres immortals.

L'admiració de William Shakespeare per Miguel de Cervantes, especialment pel seu *Don Quixot*, traduït a l'anglès per Thomas Shelton, que va inspirar Shakespeare i John Fletcher per escriure la comèdia *Cardenio* (no va sobreviure fins que els nostres dies perduren en algun lloc) va transcendir una percepció política de Espanya com un enemic irreconciliable i mortal d'Anglaterra.

No va ser així el que va passar amb Alemanya i França del segle XIX quan el jove Fichte i Hegel tenien molta ira i amargor sobre les guerres napoleòniques i la batalla de Jena en particular, però podrien aixecar les seues copes de xampany per la Revolució Francesa el 14 de juliol de cada any admirant la cultura francesa i l'esperit de la Il·lustració? No va passar el mateix entre Rússia i les seves antigues províncies o estats satèl·lits, que sempre ha estat sobre aquesta mateixa relació d'amor i odi, per dir-ho amb més precisió, la barreja de la Russofòbia política i la Russofília cultural, un patró estable d'Orient i Europa Central?

El llenguatge artístic d'Antoni Miró va molt més enllà de les formes predictibles de la representació del món amb què ens trobem cada vegada que entrem en l'àmbit de l'art modern. Al mateix temps, l'amplitud de la seva imaginació històrica és immensa. Ho vaig comprovar quan vaig tenir el privilegi d'incloure algunes de les seves obres úniques a l'edició ucraïnesa del meu llibre *Power and Imagination: Studies in Politics and Literature* (Poder i imaginació: estudis en política i literatura).

El meu llibre ofereix una reinterpretació filosòfica de trames clàssiques i literàries, polítiques i literàries, i també ho va fer Antoni Miró. Freqüentment descrit com a artista, l'expressió artística, a l'estil, va des de l'expressió figurativa fins a l'art pop i el

realisme, Miró apareix com un inventor i reintroduït perceptiu, encara que poc irònic, encara que una mica irònic, d'alguns temes centrals i imatges d'art clàssic i modernitat primerenca.

Per exemple, sí que he intentat plantejar una reinterpretació desafiant de l'obra mestra de Diego Velázquez, *La rendició de Breda*, que es remunta al conflicte entre la brutalitat i la barbàrie de les primeres guerres religioses modernes i el codi de cavalleries, també ho va fer Miró. Això es va fer de manera elegant, de manera molt atrevida i bella, com si diguéis que res no es pot desgastar i estar obsolet en el nostre món d'atenció i obsessió: encara intentem emular els personatges més grans i els herois de la primitiva modernitat sense ser conscient d'això.

Encara tenim desitjos per als herois de la modernitat, com Don Juan (com Zygmunt Bauman, que veu a Don Juan com un dels primers herois de la modernitat i que, com a anticipació a la consciència del canvi i la novetat incessants, ho tindria) o el Quixot o el general espanyol de fons genovés, Ambrosius Spinola, que ignora la clau de la porta de la ciutat de Breda en mans del general holandès Justin von Nassau, com si diguéis que mentre que la victòria militar és efímera, la mirada llarga i el miracle de comprensió que es produeix entre les persones en conflicte es manté durant molt de temps.

Intentem reconciliar les nostres sensibilitats morals i polítiques amb les del passat sense admetre que les nostres podrien ser molt menys modernes que les que tendim a atribuir al passat suposadament enrere. Busquem els nostres herois en els nostres amics o mentors, predecessors o successors, antics o moderns. Els necessitem. L'altre significatiu és el que ens presenta com una anticipació del nostre propi canvi al llarg del temps o d'alguns aspectes oblidats i oblidats de la nostra biografia, història personal o familiar.

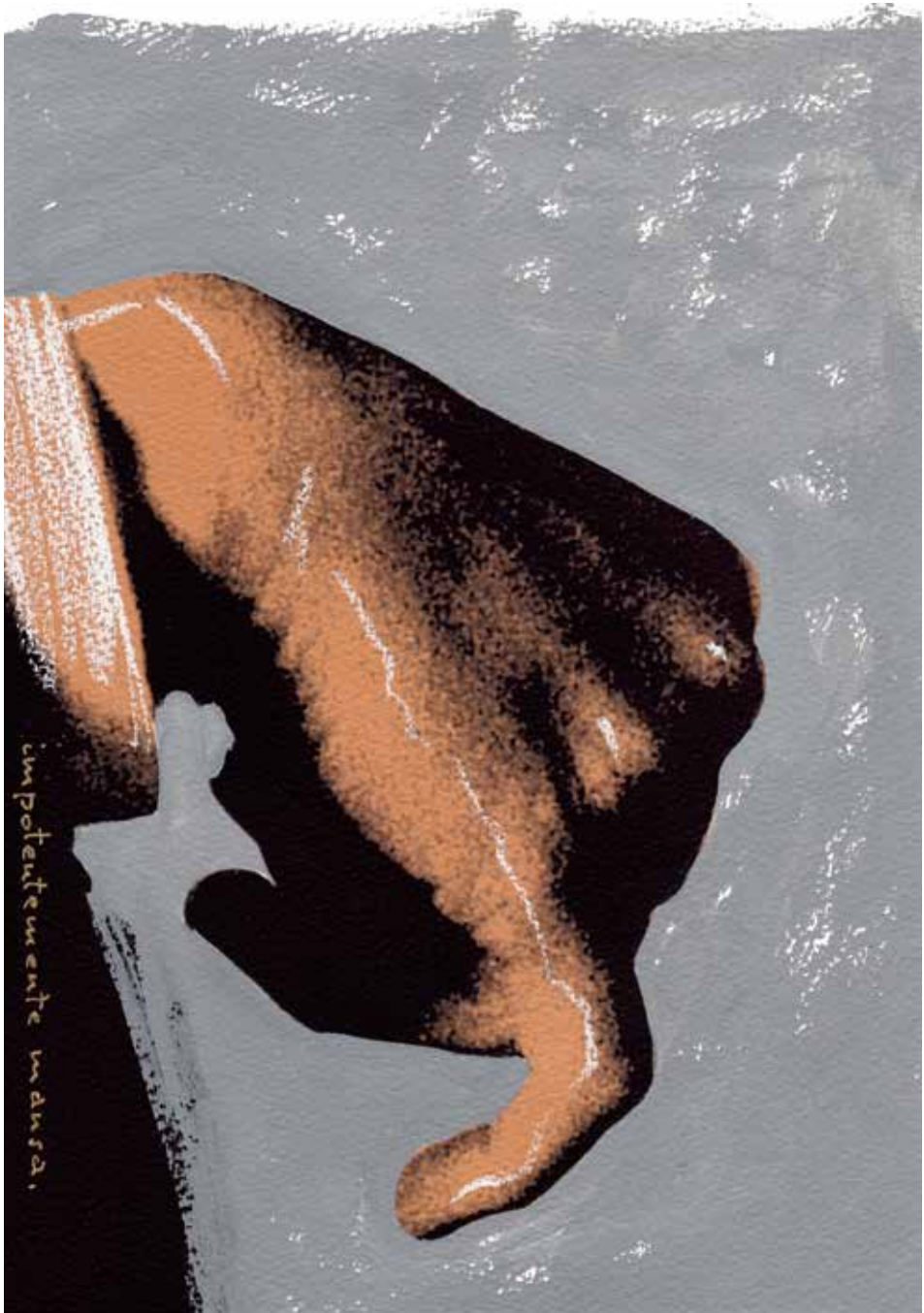
L'amic de Antoni Miró, Antonio Gades, ballarí, coreògraf i activista polític celebrat i llegendari, sembla haver-se convertit en el seu altre significatiu. Per tant, el projecte Gades cobreix un territori estètic i mental immensament ric de lleialtat, fidelitat i amistat atribuït a un difunt amic de l'artista: l'amic que combina el no conformisme, la passió política i el gran talent artístic.

Finalment, el projecte llançat per Miró sembla haver-se convertit en un europeu. Va ser a través de l'esforç de Miró i el meu amic Oleksandr Butsenko, una personalitat de la cultura ucraïnesa, el traductor i el poeta, que el projecte Gades va arribar a Ucraïna i ara va aterrar a la Universitat Vytautas Magnus de Kaunas, a Lituània. El projecte que ens permet celebrar l'art d'Antoni Miró, la vida i l'esperit d'Antonio Gades, i les sensibilitats morals i estètiques modernes d'Europa.

LEONIDAS DONSKIS
KAUNAS, LITHUANIA 2012

GADES-5. LOS BUEYES DOBLAN LA FRENTE, 2010 (Litografía-GD s/llenç, 162x114)

GADES-6. IMPOTENTEMENTE MANSA, 2010 (Litografia-GD s/lleç, 162x114)

“Tot el món té dret a ballar i a enamorar-se, per a això no hi ha edat”
Antonio Gades

En 2014 a Kaliningrad en el festival “Territori del món” va actuar el conjunt de flamenc d’A. Gades. En la conferència de premsa la directora del col·lectiu Stella Arauzo i el solista del conjunt van parlar del ball més apassionat d’Espanya i del fundador de la companyia. El “símbol de la cultura espanyola”, Antonio Gades, s’havia fet famós en tot el món gràcies a les pel·lícules *Bodas de sangre*, *Amor brujo*, *Carmen*, creades en coautoria amb el director de cinema Carlos Saura.

Les obres d’Antonio Miró, un famós artista espanyol, l’amic pròxim d’A. Gades, s’exhibeixen en l’exposició del Museu Regional d’Història i Art de Kaliningrad. Els ciutadans de Kaliningrad coneixen Miró des de fa temps. El 2017 celebraran el 20é aniversari des de l’obertura de la primera exposició “Branques i arrels” al museu. L’exposició “Metàfora visible”, dedicada a Gades, va ser presentada al públic en el 2011 i cedida al museu.

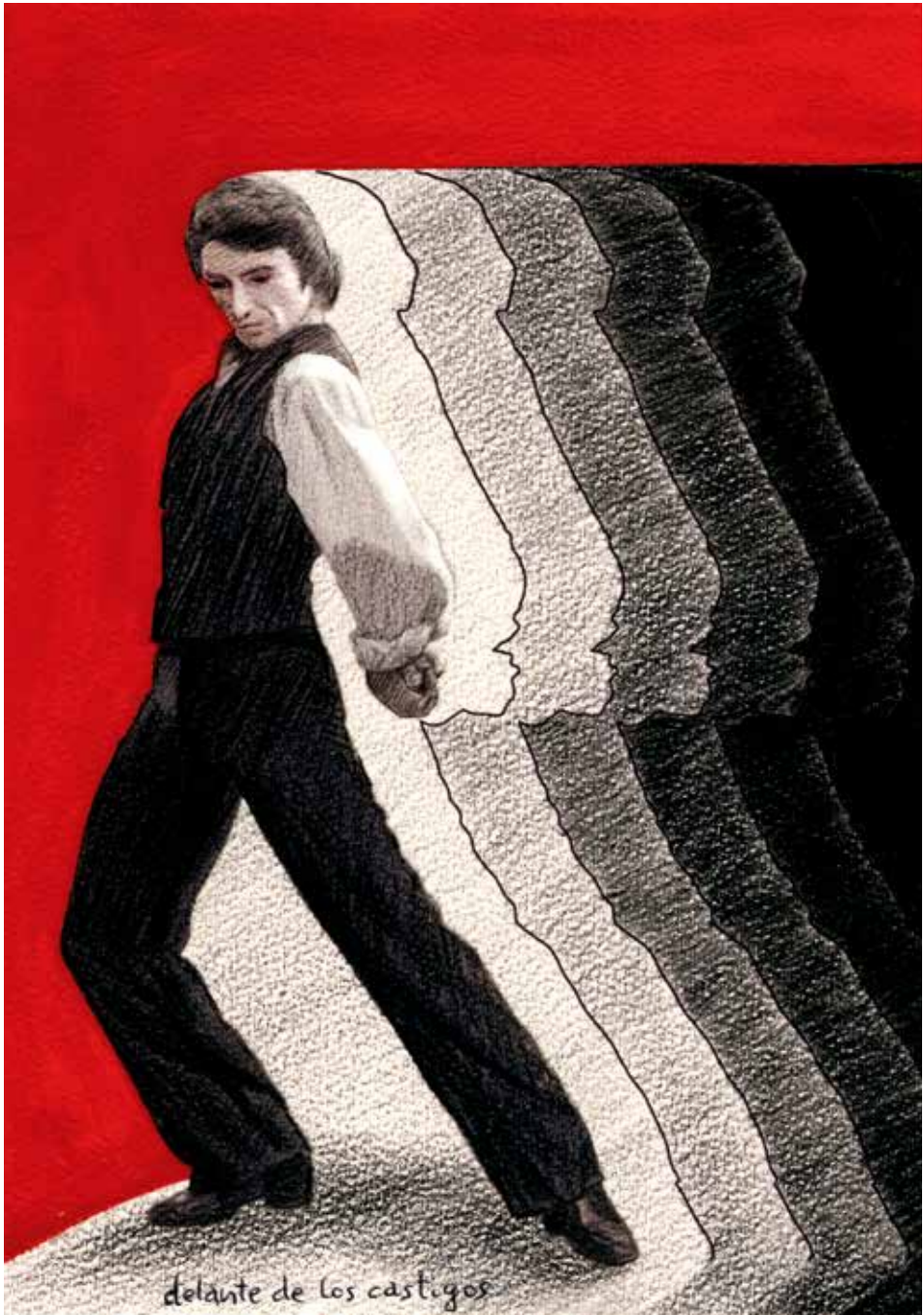
Les litografies de l’artista són una mirada a l’art d’un *bailaor*, com als extractes d’una confessió, en què la passió i l’orgull, l’alegria i la tristesa, la tendresa i la condemna són contigus. El flamenc, com cap altre art, és adequat per a l’encarnació dels arguments espanyols, de l’expressió de la idea nacional principal –l’encontre d’un home amb la mort. Un ball sense emocions és com un vi agrejat–, pots prendre’l per a apagar-te la set, sense emborratxar-te, sense atipar-te de sabor, sense admirar l’aroma. El xaval apassionat Antonio Esteve Ródenas, que ballava a la plaça de la ciutat, va cridar l’atenció de la famosa Pilar López, ballarina, mestra, coreògrafa. Ella va fer d’ell el ballarí Antonio Gades i va despertar l’ambició del coreògraf. Un temps després Gades va crear la seua companyia pròpia.

Arran de la recerca d’una imatge per part del coreògraf, es va fer el tema de les litografies de l’artista. Sembla que Gades continua convertint constantment la dansa flamenca en el teatre, posant fre a la seua espontaneïtat irracional i fent-la el seu llenguatge coreogràfic que és una alternativa a la dansa clàssica. La condicionalitat dels signes simbòlics dóna plena llibertat per a la imaginació de l’espectador. Ens sembla que veiem a través de l’espill on flueix la vida artística, hi passa un procés creatiu, i l’art naix a la vora de la realitat i la fantasia, com la “creació del món”. És una silueta prima, una estàtica intensa, allò que sembla que està moderant un moviment poderós, proporciona una ocasió per a recordar García Lorca, el qual va donar a conèixer als aficionats al flamenc el concepte de “duende” (‘encís’) - el dimoni de la creativitat: “Duende crema la sang com un tròpic de vidres, que esgota, que rebutja tota la dolça geometria apresada, que trenca els estils”. Sembla que en les litografies de l’artista, on el més important no és la forma, sinó el seu nervi, Antonio Gades està en espera d’un “duende”, que li durà felicitat en forma de lluita, perquè tota la seua vida és una crida, conscient, frenètica i fanàtica. “La mà és l’eina de l’ànima, el seu missatge” –escriu el poeta espanyol M. Hernández en el seu poema *Les mans*. Les mans espanyoles en la dansa són un tema especial. Les mans d’A. Gades, fetes amb polièster i gràfica per Antoni Miró, transmeten tots els matisos de les emocions: força, passió, sensualitat, amor i gelosia.

Originàriament l’exposició d’A. Miró s’anomenava “El vent del poble”, en què cada litografia de la sèrie anava acompanyada amb els versos de Miguel Hernández, el contemporani de García Lorca. “Cada so de la meua veu és comprovat amb el vent del poble” –podia dir Gades sobre ell mateix. Crescut en la família d’un comunista, considerant que Cuba era l’últim bastió del comunisme, l’amic de Fidel i Raúl Castro, Antonio Gades, estant ja molt malalt, va creuar amb alguns amics seus l’Oceà Atlàntic en un iot. Va ser la seua última visita a l’“Illa de la Llibertat”. Mentre s’estava morint, va demanar a la seua dona i a la seua filla que ho agrairien a tots els que els agradava allò que ell feia en la vida. Des dels anys vuitanta Gades ha sigut també un ídol al nostre país.

Hi havia un munt de balladors de flamenc genials, però el seu art continua sent una font de ball exòtic, amb què es pot sentir de tant en tant. Gades és una part pletòrica de la cultura mundial. L’exposició d’Antoni Miró li va fer també un vertader monument.

VALENTINA P. POKLADOVA
Kaliningrad (Russia) 2018

GADES-7. DELANTE DE LOS CASTIGOS: 2010 (Litografía-GD s/llenç, 81x60)

ANTONI MIRÓ TORNA AMB NOSALTRES

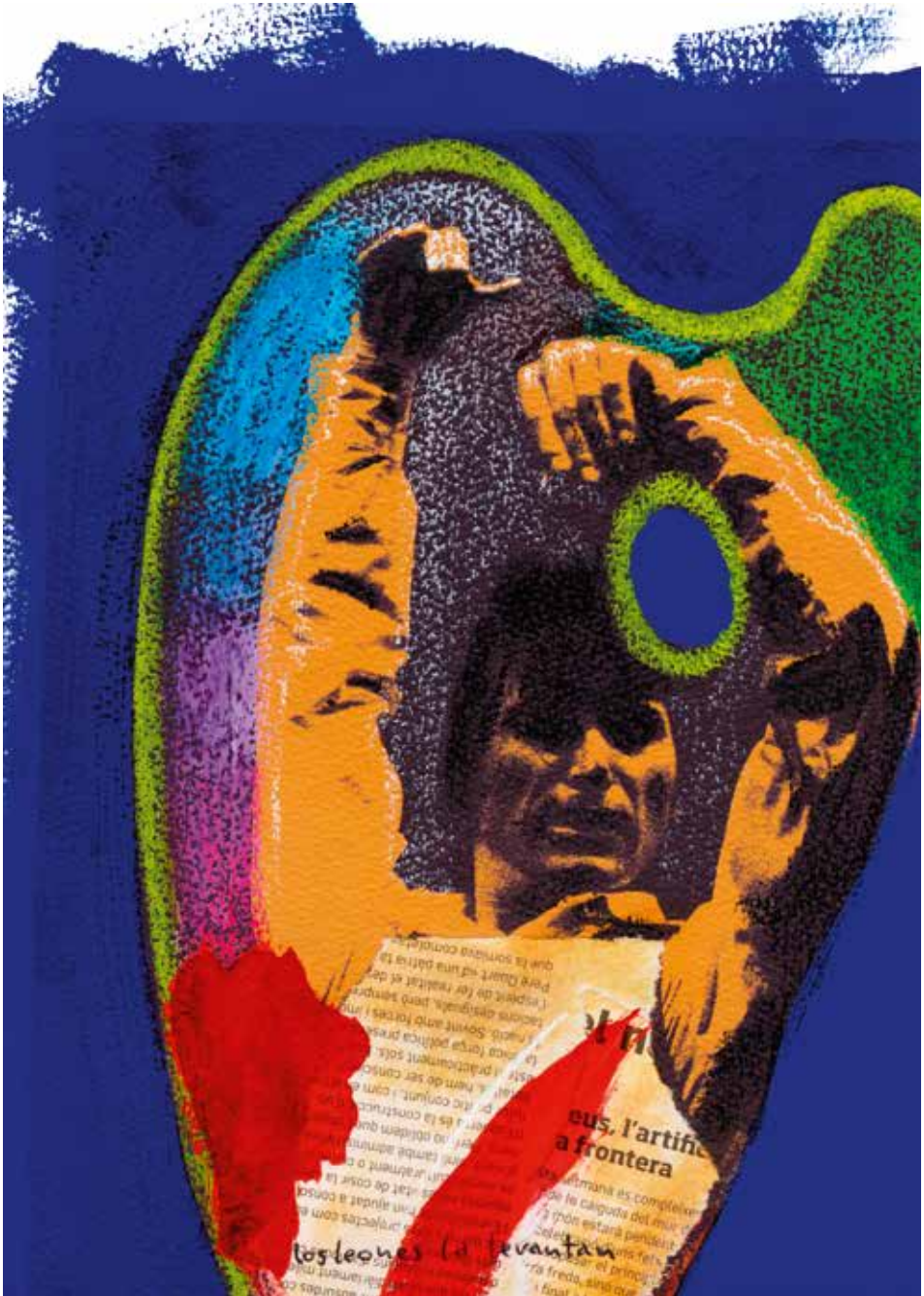
Antoni Miró és, avui en dia, un dels grans artistes contemporanis europeus més coneguts a Cuba. La presència dels seus gravats a les galeries cubanes, tant a la capital com a les províncies ens ha permès de dialogar amb les seues singularíssimes exploracions plàstiques, sempre fondes i inquietants, sempre reveladores de la vocació ètica d'aquest creador. Amb el seu art, l'Antoni ens ha portat de manera invariable la seua solidaritat. Cal que recordem que va donar al nostre país, de manera íntegra, la col·lecció de la seua exposició itinerant "Per Cuba I" i que va concebre i va coordinar la mostra col·lectiva "Viaatge de paper (Per Cuba II)". Per aquesta iniciativa d'un valor cultural i solidari tan gran, es va entestar en convocar, i ho va aconseguir, a molts artistes de l'Estat Espanyol. Alguns d'ells coneixien molt poc de la nostra realitat, però l'Antoni els va convèncer amb la seua tenacitat i amb els seus arguments nets i va portar endavant el projecte treballant contra corrent, enmig del pitjor diluvi mediàtic anti-cubà. I és que, en aquesta època en la que els principis no són de moda, l'Antoni pertany a l'estirp d'aquells que es mantenen fidels als propis ideals.

Pense que la mateixa coherència que percebem a la seua conducta es manifesta també a la seua obra. Aquesta ens parla, d'un mode o d'un altre, de manera directa o indirecta, de la criatura humana, del seu desempara, de la intempèrie moral on sobreviu, de tot allò que li fa mal i que l'embruta, de tot alio que nega o mutila la seua dignitat. Un crític ha considerat els verbs "humanitzar" i "deshumanitzar" com els dos pols essencials que defineixen l'obra de l'Antoni i ha dit d'ell que és "un pintor humanista". Crec que té tota la raó: l'Antoni representa l'humanisme més pur i autèntic en uns temps particularment cruels. Això, per suposat, sense que es permeta mai cap tipus de retòrica o de melodrama i amb l'exigència a l'espectador d'una actitud intel·ligent, activa, qüestionadora. L'Antoni ha reflexionat també a sobre de la memòria cultural i la institucionalitat de la cultura (aquí s'exposa part de la seua sèrie sobre els museus del món) i crec que amb això ens està obligant de manera molt subtil a preguntar-nos si aquest llegat compleix la missió emancipadora que li correspon, és dir, si està "humanitzant" o contribuint sense que s'ho propose a la "deshumanització" generalitzada.

És molt estimulante que el nostre Museu Nacional de Belles Arts reba aquest artista excepcional, que és, a més a més, un exemple d'integritat, coherència i lleialtat. Després del poc gloriós enderrocament del que s'ha anomenat "socialisme reial" i davant de guerres imperials cada cop més impúdiques i del creixement de les tendències feixistes, creadors com l'Antoni Miró simbolitzen, amb la seua obra i amb la seua conducta, l'inevitable retorn de les utopies.

ABEL PRIETO

Ministre de Cultura. L'Havana 2008

GADES-8. LOS LEONES LA LEVANTAN 2010 (Litografía-GD s/llenc, 81x60)

E L C O M B A T D ' A N T O N I M I R Ó

Antoni Miró és un artista diferent; i no sols perquè hagi trobat camins nous, formes expressives terriblement originals, ni tampoc perquè aboca en cada obra tota la seva saviesa tècnica i artística; no: és diferent perquè s'involucra en nosaltres. Ell és l'antítesi de la torre d'ivori, on els senyors del pinzell solen tancar-se. Ell s'involucra, es compromet. No ens deixa sols, ni permet que l'art sigui una barrera. Tot el contrari: l'art d'Antoni Miró és un vincle. Un vincle on diposita no sols la seva dignitat sinó també la nostra precària i angoixada dignitat.

L'ésser humà és temps. És història. Transcorre pels segles com una criatura que passés els seus ditets per l'aigua del mar: sense deixar-ne rastre. De vegades, però, hi ha una pedreta, un minúscul univers que fa un dibuixet a l'aigua. De vegades és una roca gegantina que marca onades o configura ella la lluïssor del mar, que esdevé combatiu i la colpeja. Antoni Miró és aquesta roca. Ell no es deté deixant-se endur pel flux de l'aigua, sinó que hi oposa resistència: combat. Combat amb lucidesa i amb les armes poderoses d'uns pinzells i uns pots de pintura.

A Antoni Miró el fan riure les modes: ell és la seva moda! I pinta per denunciar la realitat, per mirar-la amb ulls de foc, per trencar el silenci de la resignació i de la fatalitat. Quan mira la nostra història, Miró està amb els vençuts, però no arrossegant els peus en retirada, sinó indignat i irònic, posant un mirall davant dels vencedors i deixant que la seva calavera s'hi reflecteixi amb la seva lletjor fètida.

Antoni Miró és un combatent. I tanmateix, és tendríssim i carregat d'amor. Digueu-li solidaritat, si voleu...

Isabel Clara Simó
Barcelona 2010

GADES-9. Y AL MISMO TIEMPO CASTIGAN 2010 (Litografía-GD s/lleç, 81x60)

*«Dues mitges veritats no fan una veritat
i dues mitges cultures no fan una cultura»*

Arthur Koestler

Es tracta de pintura, però no solament. Potser siga un relat d'instantànies corpores on la gravetat del moment siga circumscrit a la captura del moviment en perpètua dansa. Potser siga la llibertat d'entonar himnes alternatius on l'emoció grata la pell delicada que vesteix l'endins de l'esperit. Tot pot ser que visca alhora en la intenció de l'artista Antoni Miró quan decideix pintar les esferes dinàmiques del moviment, i que s'hi dimensiona constant, quan el ballarí Antonio Gades executa la plenitud del gest als dominis del seu espai, permanentment en construcció. Arquitectures que van i que venen, amb la lògica complicitat de la música, que s'afeg primer al reclòs de l'intel·lecte, i després s'hi vincula bellugadissa, quan reviu als colors de la paleta que suposen l'alè definitiu del gaudi. No hi ha una suma de dues voluntats, hi ha però la necessitat de ferir l'aire per part del ballarí, i la recerca intensa del pintor a l'hora de vivificar la idea per a transformar-la en poètica del moviment. Cinètica comprensió de l'instant precís que s'aplega per a la transformació de la matèria pictòrica en vertebració escultòrica, doncs: *«...qui té la voluntat té la força»*, ens dirà Menandre. Qui té la voluntat, i té els estris necessaris per a facilitar el risc sense metàfores, pot engegar les dinàmiques convergents en la traducció de les idees en realitats, la materialització de les quals, acaben essent fidel testimoni d'un encontre fecund: l'esperit de la dansa amb la riquesa plàstica i cromàtica de la pintura: *«...l'ànima humana té més arrels i més brancatges d'allò que sembla»*, com reconeix un Salvador de Madariaga quan justifica la profunditat de l'esperit humà a l'hora de mostrar la diversitat que atresora el comportament intel·lectual, tota vegada que s'insinua en la vastitud del compromís per l'experiència. No una atribució qualsevulla, no. Contràriament, la mística del coneixement s'aplega, també, amb la pràctica d'abastar la força imperativa del treball creatiu. I aquí, el pintor Antoni Miró, reverteix la idea en comprensió del coneixement, i en voluntat artística, per a resumir allò que sembla només circumscrit al llinar de l'univers del moviment. La pintura de l'artista, amb un ús performatiu, captura el temps i el subjecta amb fermesa..., moment d'acció particular dins l'àmbit general de la vida. Un retall de presència. Una pintura en moviment. Una acció capturada en la infinitud de la sensibilitat que alena, amb peculiar força, al si de cada gest, de cada esguard, de cada mà que s'aixeca per a tallar l'aire suspès als murs de l'estança. Potser una fulguració de dos esperits que s'hi troben al bell mig d'un llampec creatiu.

I retrona Lorca en el rerefons dels tímpanes. I les palmes alliberen tota l'energia del món quan s'hi agiten frenètiques colpint l'èter, i els adjectius primordials, aquells que ajuden en la comprensió de l'artifici poètic, coloreixen cada estrofa, cada mot aventurat per la fortuna de viure intimats i tan pròxims. Cada nota de la guitarra s'hi deixa anar harmònica a la percaça de tantes altres notes encara més matineres, tot conformant la melodia que encunyarà el cant. Pocs instruments: cos, mans i guitarra, per a farcir de mots brillants les pàgines del més estimat dels llibres. A vegades el poema; a vegades la dansa; a vegades la guitarra amb els acords;

sempre, però, la pintura que formalitza l'enginy creatiu en feliç concurrència. I la veu de Lorca que s'ensuma capriciosa per a afavorir els auguris de la conquesta: «¡...Oh ciudad de los gitanos! / ¿Quién te vio y no te recuerda? / Ciudad de dolor y almizcle, / con las torres de canela»¹ La dansa s'hi acreix. El cos de Gades executa mil i un giravolts. Braços, cames i mans alteren la conformitat de l'aire dins l'habitacle. Antoni Miró, pacient i acurat, controla el reflex intacte de l'expressió comunicativa i possibilita el naixement d'una nova matèria escultòrica. O la gràcia de la transformació dels estels en força nutrícia per a l'alliberament de la cultura. Art i vida. Art i cultura. I els guanys, tots, per a la intensitat del nostre esguard còmplice.

I viu Alberti al si de l'enterca necessitat de dir, braços en alt, el clamor de l'amor propi. La integritat que bascula indiferent davant la fragilitat d'un moment d'esperança. Vòmit de la passió. Fusta ancorada als límits d'una porta que mai no s'obre plenament, auspiciant les més obscures troballes de la inspiració quan aquesta s'hi resisteix. Però els poetes resten per a dir. Resten per a sentir i dir. I no s'amaguen de mostrar la intel·ligència quan aquesta s'insereix als reductes del plaer infinit. La veu del poeta, de tots els poetes, percuix amb la intensitat que l'aire els procura. Cor i pulmons oberts cap a la precisió en la voluntat de desfer l'entrellat. Amiden les paraules, els poetes. Ballen les cobles els ballarins. Balla Gades. Pinta Antoni Miró. Fantàstica l'experiència. La cultura que rebrota als colors d'un vell i estimat pinzell: «No pierdas los colores que te juegan caminos/esta tarde en tu breve jardín murado. Mira /Aquí están. Tú los tocas. Son los mismos colores/que en tu corazón viven ya un poco despintados.»², canta la veu fragant de Rafael Alberti.

Pateix, en diu prou, però, Miguel Hernández. I Aixeca la seua veu, tan fermament com li és possible, per a reservar la dignitat dels homes des de la posició d'un jo que aprofita la lírica per a ben dir, ara clarament, tot allò que afecta la integritat de l'individu. La necessitat de marcar amb tinta indeleble la profunditat de la seua volença indissociable: l'home és el ser humà. I des de la seua inspiració, que copia els dicteris de la seua voluntat en plenitud de gosadia, també s'hi nodreix un vent suau que s'arriba entre les mans quan s'hi creuen a l'atmosfera intensa de la comunicació escènica. A vegades és només la calidesa d'un sospir esplèndid. Quan açò ocorre, però, quan s'hi precipita aquesta sensibilitat, tan suaument, a sobre de la matèria plaent, i recreix el vell axioma expansiu, allà, just a l'entorn del succés, resta present el pintor; l'artista Antoni Miró que amb l'abrivada de la seua pintura immortalitzarà aital junció virtuosa. No obstant la subtileza, la poesia de Miguel Hernández s'encomana inequívoca, i de bona soca: «...¿Quién ha puesto al huracán/jamás ni yugos ni trabas, /ni quién al rayo detuvo/prisionero en una jaula...!»³

JOSEP SOU

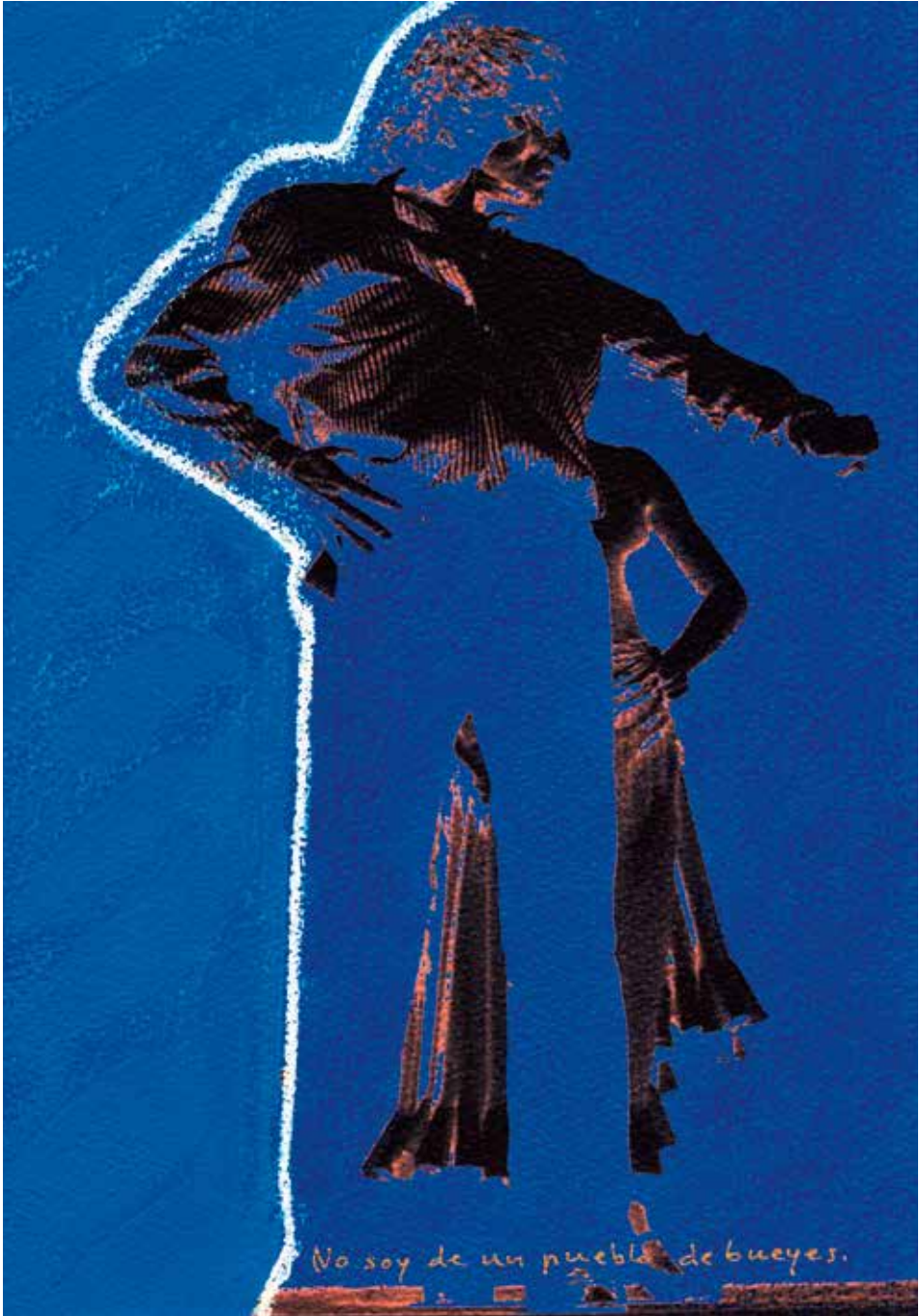
1 Garcí Lorca, Federico, *Romancero Gitano*. En *Romance de la Guardia Civil española*. Losada, duodécima edición, Buenos Aires 1967, p. 92

2 Alberti, Rafael, *Retorno de lo vivo lejano, en retorno a través de los colores*, Losada, Buenos Aires 1956, p.29

3 Hernández, Miguel, *Viento del pueblo (Vientos del pueblo me llevan...)*, en catàleg Antonio Gades «Viento del pueblo» Antoni Miró. Ambaixada de Cuba, Madrid 2016. p. 7

GADES-10. CON SU CLAMOROSA ZARPA. 2010 (Litografía-GD s/llenç, 81x60)

GADES-11. NO SOY DE UN PUEBLO DE BUEYES, 2010 (Litografía-GD s/llenç,162x114)

Et relataré el que va passar per aquests llocs amb GADES. S'ha fet lent el seu transcórrer a causa d'assumpes climàtics, grans freds, inusuals per a la nostra regió i grans pluges, cosa que va impedir complir un cronograma establert, que a poc a poc va desenvolupant-se i més ara que la primavera i els seus dies més llargs permeten estar fora més temps.

La resposta en els llocs visitats ha estat interessant, un es sorprèn de la gent que reconeix Gades per velles pel·lícules, fins i tot una senyora el va veure en viu una certa vegada que va estar a Montevideo, crec que d'això fa molts anys, però és impossible imaginar molts dels comentaris sobre la mostra. Hi va haver una frase que em va dir un escolar de Los Cerrillos, després de veure aquella peça en la qual la figura sobre fons vermell va deixant esteles a la seva esquena, va comentar al seu mestre i companys que hauria de ser molt ràpid per a deixar aquesta marca enrere seu i no hi va haver manera de fer-li entendre que era un recurs teu per mostrar el seu moviment, però no hi va fer cas i des d'allà ens plantejava que en els còmics que ell veia, els ràpids tenien això a l'esquena, encara que en realitat la seva frase va ser... tots els ràpids tenen això *patrás*.

Això seria impossible sense la teua generositat, es van obrint llocs propers i llunyans, on any rere any arribem amb mostres, audiovisuals, xerrades i si veiessis les seves cares quan els expliques sobre tu, i el primer que pregunten és si ets viu, perquè, per a ells, els quadres que veuen en llibres escolars o alguna revista són de morts, o sigui, que bé percebràs que alguna cosa no va bé quan parteixen d'una premissa que l'art és el fer de persones ja mortes i se sorprenden de debò quan et veuen en els documentals i, en particular, en el teu 60è aniversari aplaudeixen.

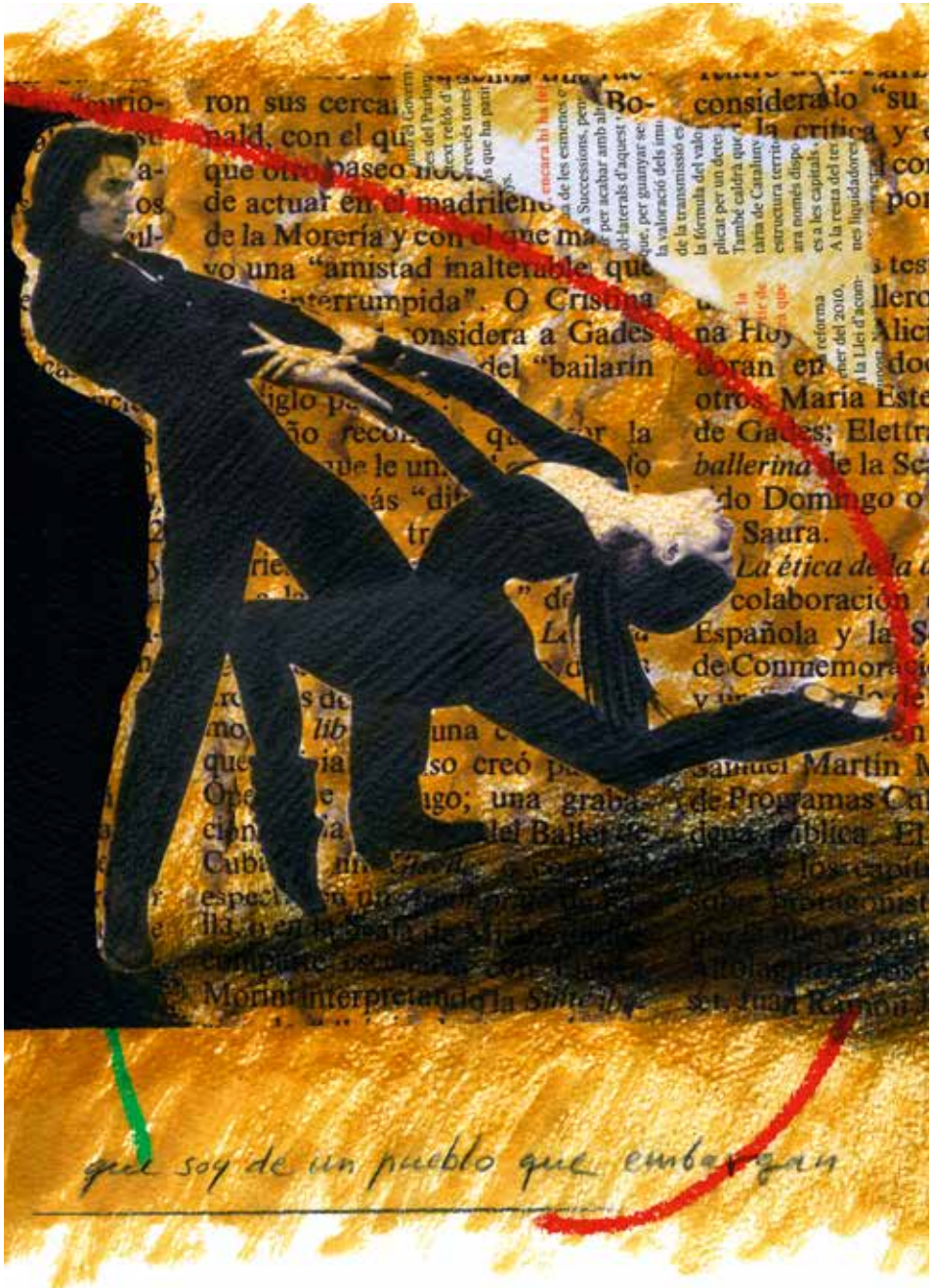
És meravellós veure allò que l'art des d'ells i no per a ells genera i un agraeix a la vida que pugui viure-ho, gaudir-ho. El passat dijous 8, quan vaig inaugurar SANTA LUCIA blus sobre violència domèstica, que, t'explico, va causar una certa irritació, ja que els relats són d'aquí i els actors també i ells saben, però això és així, vaig complir 60 anys, i allà entre amics i companys de vida ho vaig celebrar a la mostra i em vaig permetre reflexionar sobre l'assump-te. Aquests anys van arribar sense notar-se i sabent que no és així, un mira enrere i els vint semblen ser-hi allí *només*, i una amiga em plantejava que quan un viu la vida que vol viure i s'esforça perquè això passi, conservem un esperit jove encara que els ossos i alguns dolors ens mostrin els documents. I no està errada, encara que per a bé o per a mal crec en les utopies i que sense aquestes no hi ha futur, són el far que ens allunya de la insignificança i ens apropa a l'esperit de les coses i totes viuen en nosaltres, és a dir, són nosaltres.

I dins d'aquests camins transitats cap a les utopies, apareixes tu i la teva meravellosa solidaritat, no ens coneixem personalment, a penes conec la teua veu en un dels documentals, ni tan sols per telèfon cosa usual en aquests dies, però un va aprendre a ser discret i aquests aparells com el cel·lular són molt invasius i, de sobte, quan un telefona, tenint en compte la diferència horària pot ser impertinent, és a dir, estimat company de viatge, llunyà i profundament proper, agraeixo a la vida conèixer-te i que estiguem en els teus mapes.

Aquí, en aquest poble del sud del món se t'aprecia i estima molt, per la qual cosa estarem eternament agraïts i, per descomptat, sempre a les teues ordres. La meua millor abraçada.

RODOLFO TORRES

Santa Lucia 23-9-2011 (Uruguai)

GADES-12. QUE SOY DE UN PUEBLO QUE EMBARGAN 2010 (Litografía-GD s/lleç,81x60)

A L · L E G O R I A D ' A N T O N I M I R Ó

El món multicolor que tu has creat
el salva de la boira i la mentida.
No sé si has descobert la veritat,
però els teus ulls s'han fet la caramida
d'un magnètic oracle tan immens
que renova a tothom els sentiments.

Com simple acòlit del teu art diria
que acate la destresa i el combat
abrivat entre joia i elegia,
tan ple de llum i originalitat,
i ets autòcrata just d'un horitzó
que s'equilibra en tu, Antoni Miró.

La ferma juvenesa que ens has dut
clarifica el camí en invicte esclat.
El teu art és un clam de multitud.
Segueix el fil que mai no s'ha trencat.
I has acusat falcons com a desgràcia
encenent el reneç amb eficàcia.

Dels rovells i arcaïsmes més roïns
has tret el crit, la força i la clarícia
i contra els averanys plens de verins
has acusat els talls de la injustícia.
I tot amb la pintura per bandera
airejat per un clam sense frontera.

Has plasmat, entre l'odi i la tenebra,
el tràngol sangonós de la dissort
i el banús ètnic de la raça negra
on fa la impunitat soplug de mort.
Tu has percaçat la llàgrima perduda
dels que pereixen sense cap d'ajuda.

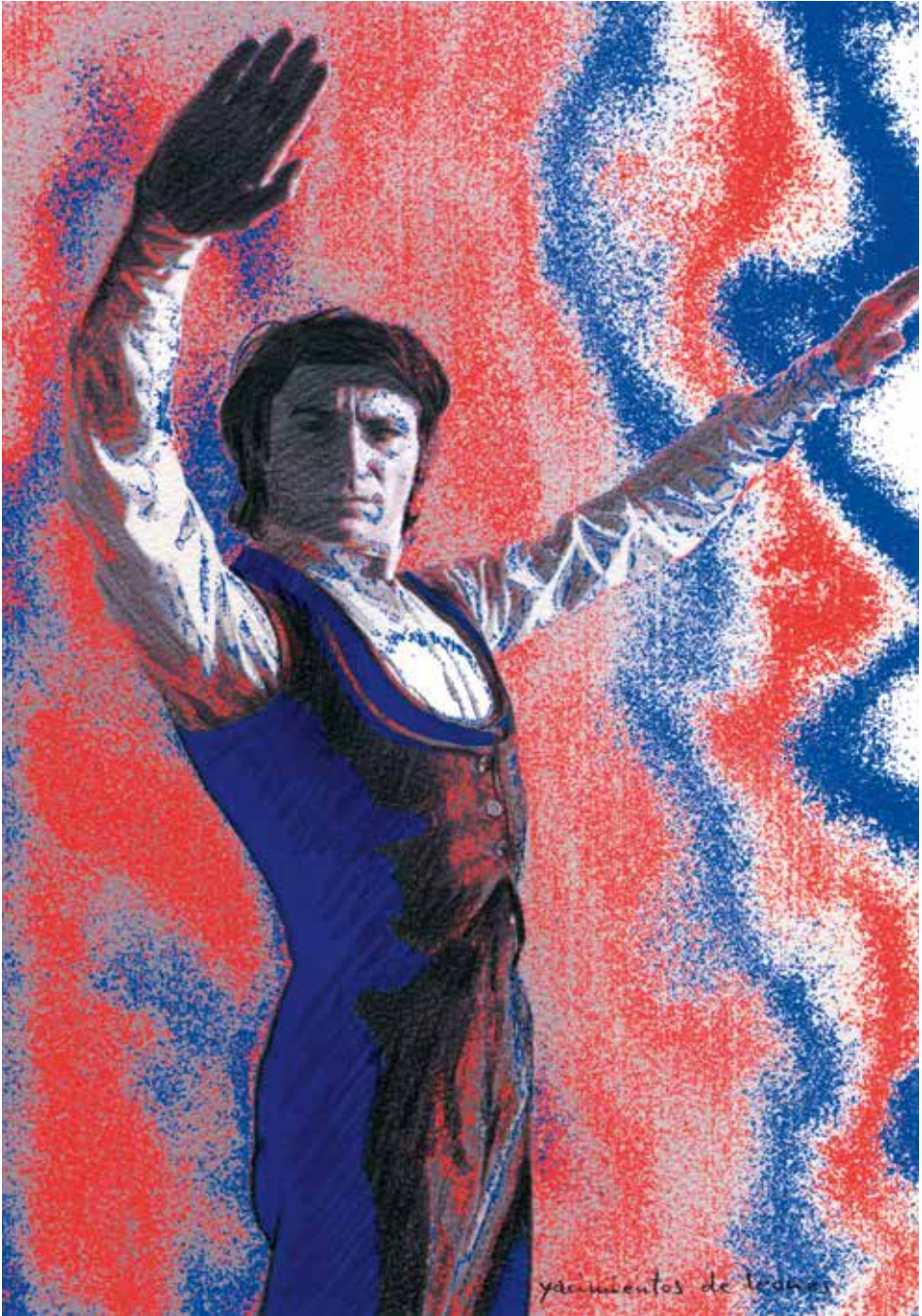
El món està per aclarir encara.
La política baixa el té captiu
de la grisa maranya en que es prepara
el barbar holocaust definitiu,
mentre el colom, la creu i les cançons
canten la pau darrera dels canons.

Però el teu al·leluia sap capir
la gràcia novella per damunt
de tota brossa, perquè el teu respir
pren de l'aire del poble el fons profund.
Sempre seràs així, farcit d'amor,
pintor de llibertat sense foscor.

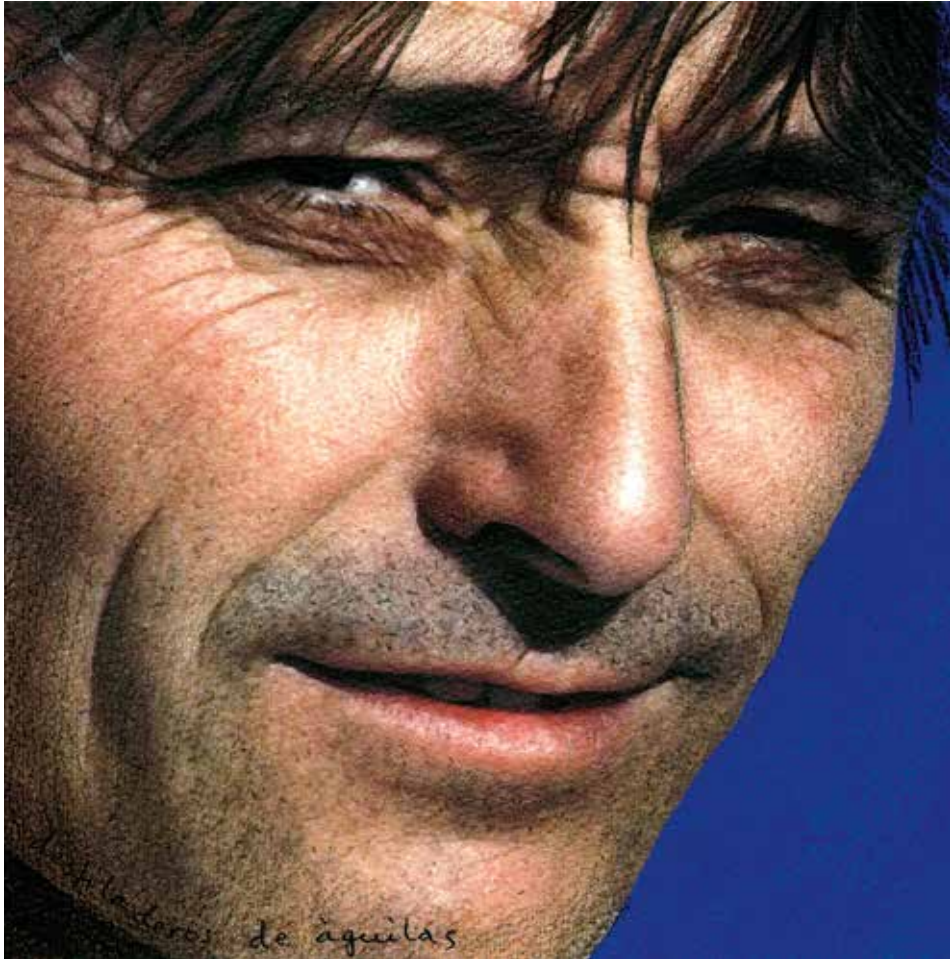
Antoni, l'alcoià: si encoratjat
enarbores pinzell i dins la testa
t'il·lumina el fulgor més inspirat
plasmant, sens fre, la intrèpida protesta,
jo et lloe la propícia valentia
del teu art contra tanta tirania.

JOAN VALLS

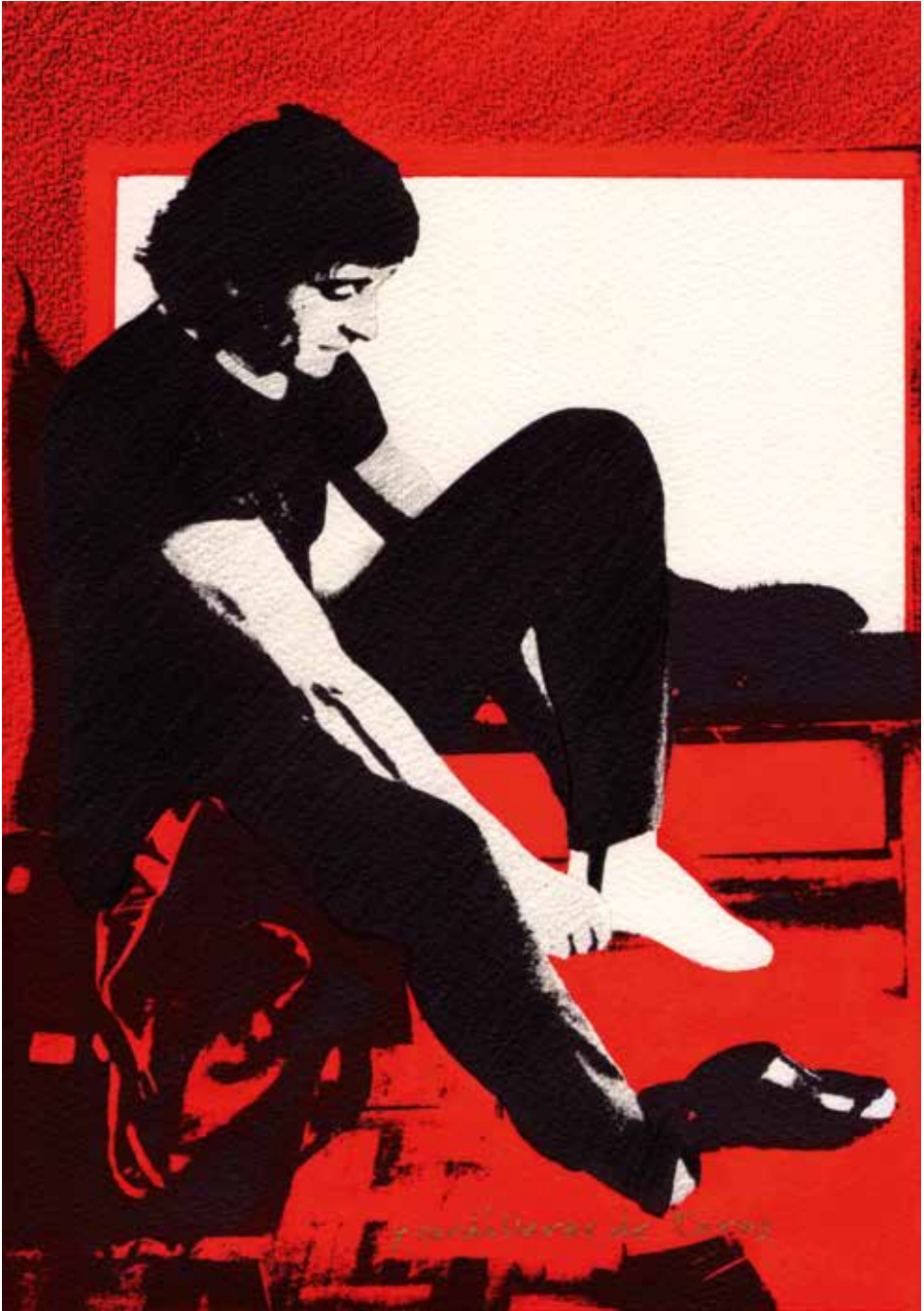
Alcoi, 2 juliol 1986

GADES-13. YACIMIENTOS DE LEONES, 2010 (Litografía-GD s/lleç, 162x114)

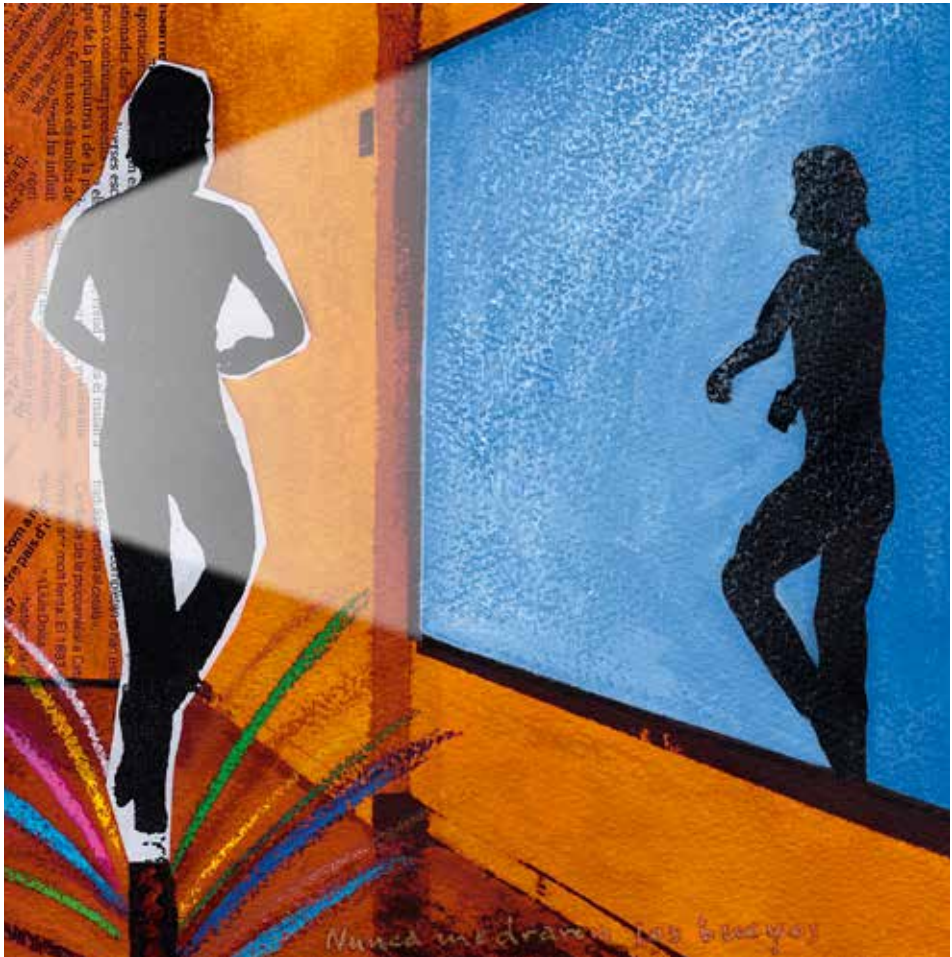
GADES-14. DESFILADEROS DE ÀGUILAS 2010 (Litografia-GD s/lleç, 116x116)

GADES-15. Y CORDILLERAS DE TOROS 2010 (Litografía-GD s/llenç, 162x114)

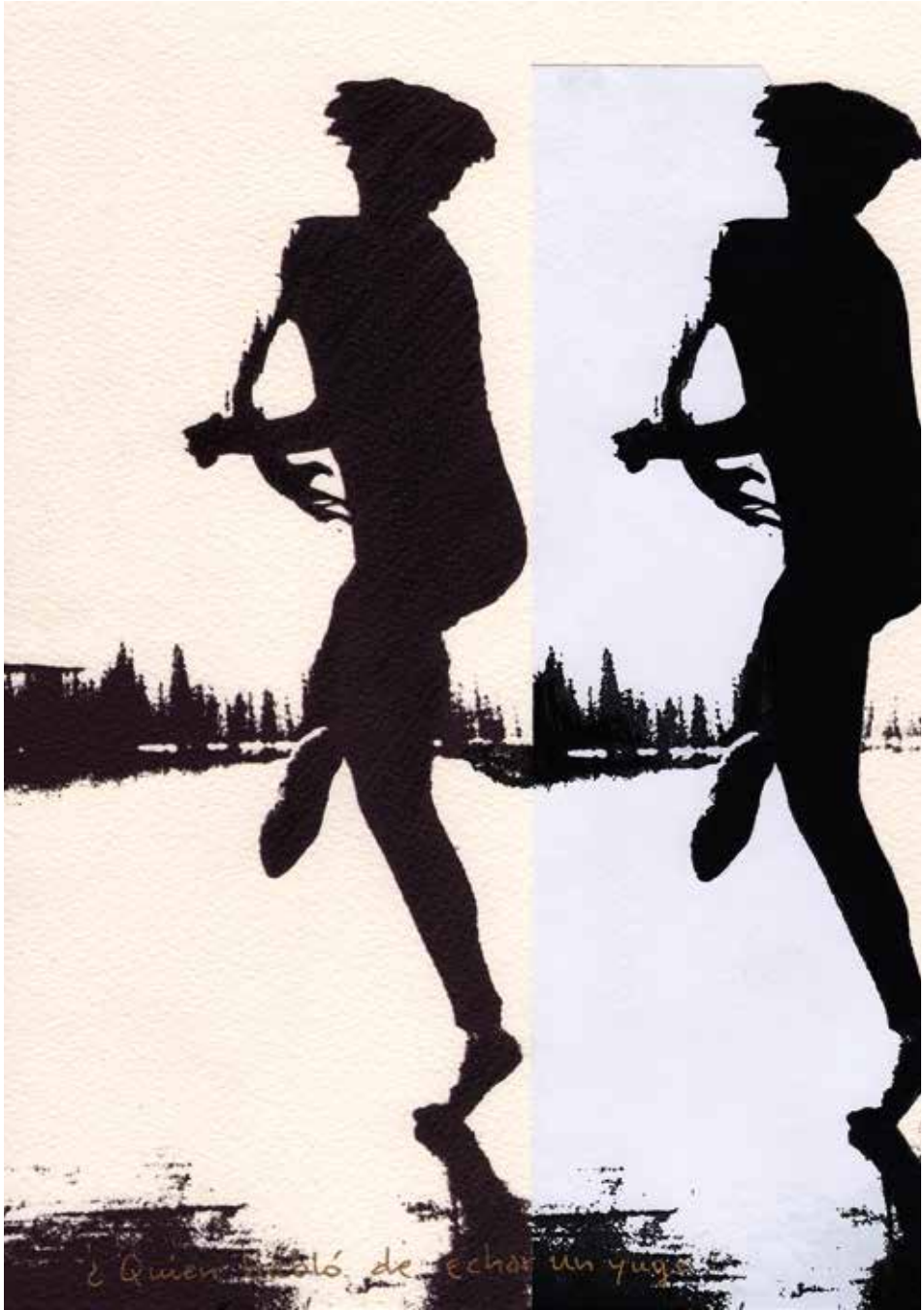
GADES-16. CON EL ORGULLO EN EL ASTA. 2010 (Litografía-GD s/llenç, 81x60)

GADES-17. NUNCA MEDRARON LOS BUEYES 2010 (Litografía-GD s/lleç, 81x81)

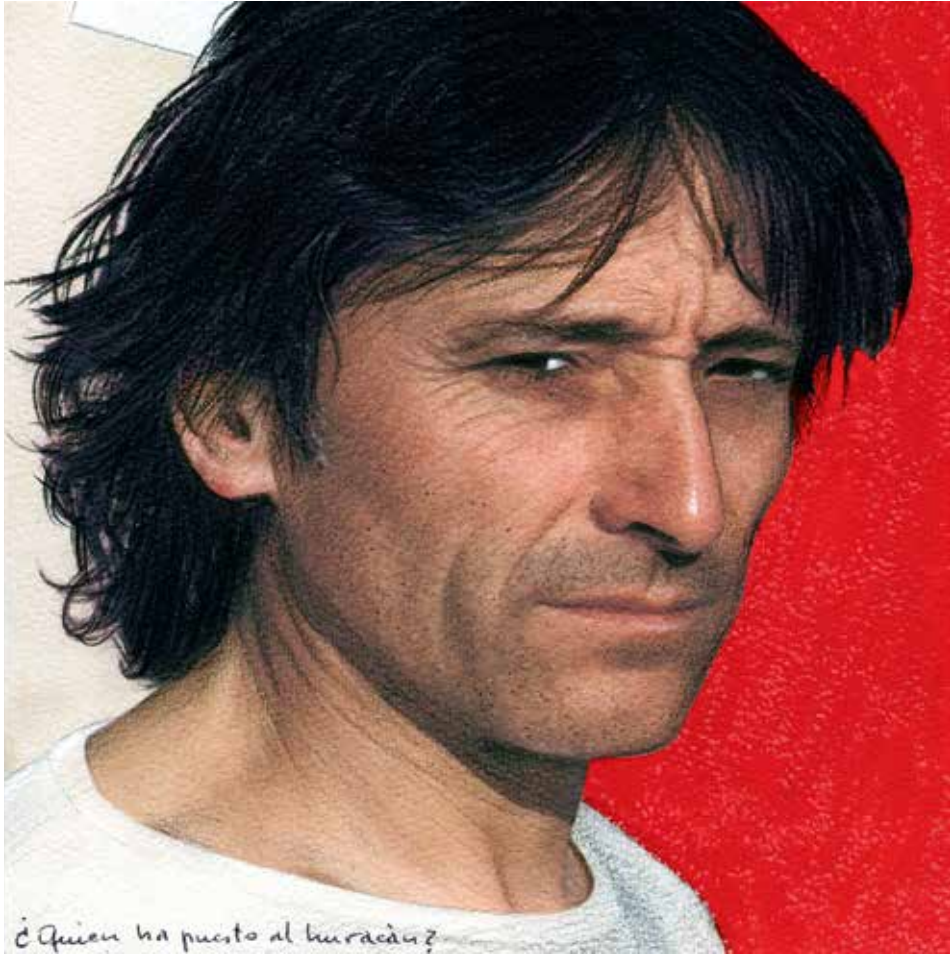
GADES-18. EN LOS PÁRAMOS DE ESPAÑA. 2010 (Litografía-GD s/lleng, 81x60)

GADES-19. ¿QUIEN HABLÓ DE ECHAR UN YUGO 2010 (Litografía-GD s/llenç, 81x60)

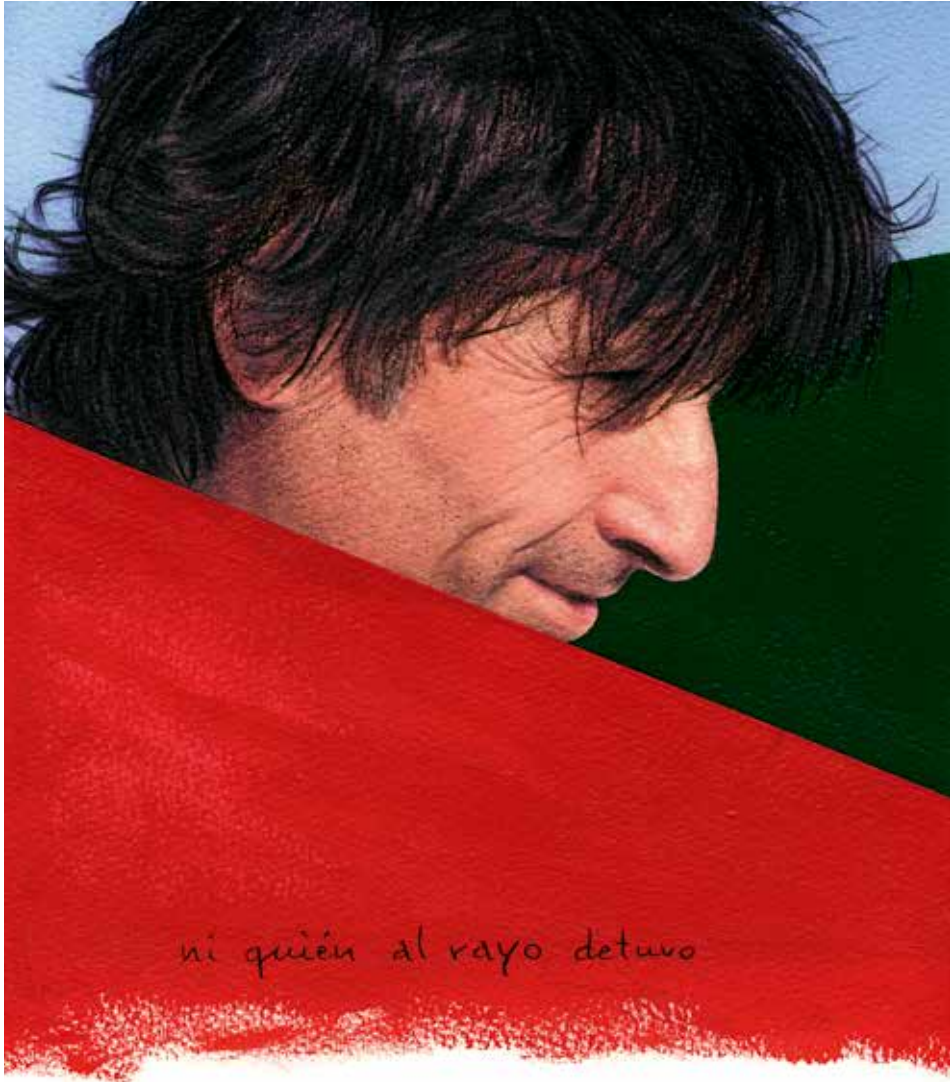
GADES-20. SOBRE EL CUELLO DE ESTA RAZA? 2010 (Litografía-GD s/lleç, 162x114)

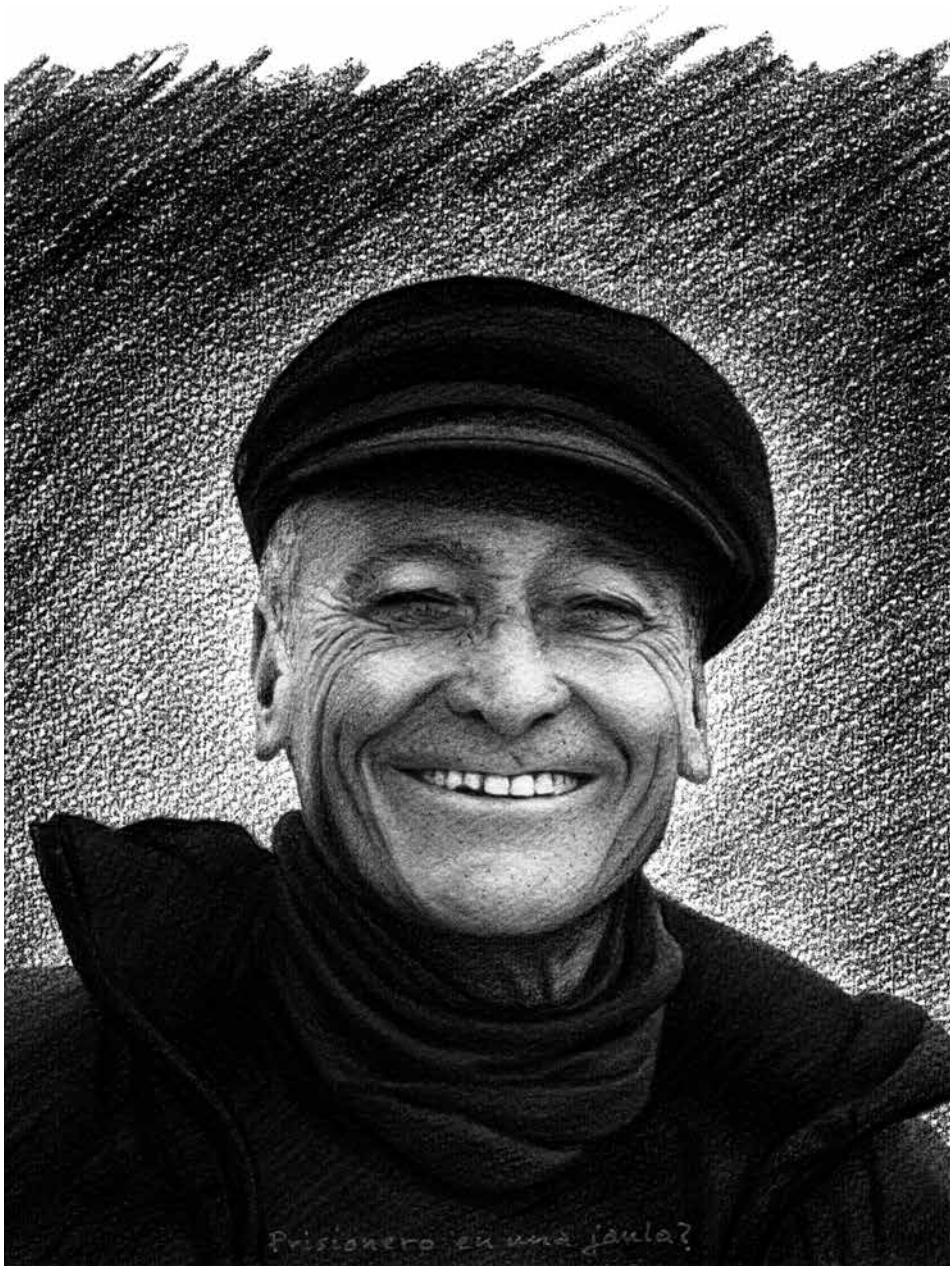
GADES-21. ¿QUIÉN HA PUESTO AL HURACÁN 2010 (Litografía-GD s/lleç, 116x116)

GADES-22. JAMÁS NI YUGOS NI TRABAS, 2010 (Litografía-GD s/llenç, 162x114)

GADES-23. NI QUIÉN AL RAYO DETUVO 2010 (Litografía-GD s/lleç, 81x60)

GADES-24. PRISIONERO EN UNA JAULA? 2010 (Litografia-GD s/lleç, 162x114)

ANTONI MIRÓ A LA BASE, VALÈNCIA 2018

AUTORRETRAT 2012/ Alcoi
(Acrílic-mixta s/lleç, 114x162)

ANTONI MIRÓ, artista plàstic, naix el 1944 a Alcoi, País Valencià. Viu i treballa al Mas Sopalmo. La seua obra, situada dins del realisme social, s'inicia en l'expressionisme figuratiu com una denúncia del patiment humà. A finals dels anys seixanta el seu interès pel tema social el condueix a un neofiguratisme, amb un missatge de crítica i denúncia que als setanta s'identifica plenament amb el moviment artístic anomenat "crònica de la realitat", inserit dins dels corrents internacionals del pop-art i del realisme.

En la seua trajectòria professional, Antoni Miró ha combinat una gran varietat d'iniciatives, des de les directament artístiques, on manifesta l'eficax dedicació a cadascun dels procediments característics de les arts plàstiques, fins a la seua incansable atenció a la promoció i foment de la nostra cultura. Dirigeix l'àrea d'Arts Plàstiques de la ciutat d'Alcoi. En el 2015 la Universitat d'Alacant, crea la Càtedra Antoni Miró d'Art Contemporani que produeix i fomenta una gran varietat d'activitats per a la promoció de les arts.

El 1960 rep el primer premi de pintura de l'Ajuntament d'Alcoi. El mes de gener de 1965 realitza la seua primera exposició individual i funda el Grup Alcoiart (1965-1972) i en 1972 el Gruppo Denunzia en Brescia (Itàlia). Des del 1973 no es presenta a concursos tipus competitiu. Són nombroses les exposicions dins i fora del nostre país, com també els premis i les mencions que se li han concedit. És membre de diverses acadèmies internacionals. Entre les distincions podem anomenar les següents: Medalla d'Honor, Xarxa Vives (21 universitats de llengua catalana). Diploma The best plastic artist of Spain, IWA Fraternity, Toledo, USA. IX Premis Turia, millor contribució Arts Plàstiques 1999, València. Plaque of Appreciation Award to Antoni Miró, Hanseo University, Seoul, Korea. 37 Premis Octubre "Premi individual a la trajectòria artística i social", València. Premio Nacional "Por la Cultura", Ministerio de Cultura, L'Havana, Cuba. Premi Micalet d'Honor Extraordinari, Societat Coral El Micalet, València. Premi "Importante de Información, Alacant. Miembro de Honor, IWA, Int. Writers and Artist Association Ohio, USA. Premi Canigó, Prada. Membre del Consell Assesor de l'IVAM, València.

Treballador incansable, autodidacta, la primera etapa de la seua obra "OPERA PRIMA" (1960-1971) inclou "Les Nues" (1964), "La Fam" (1966), "Els Bojos" (1967), "Experimentacions" i "Vietnam" (1968), "L'Home" (1970). En 1972 realitza la sèrie "AMÈRICA NEGRA", en el 1973 "L'HOMME AVUI" i "EL DÒLAR" (1973-80), "PINTEU PINTURA" (1980-90), "VIVACE" (1991-2001), "SENSE TÍTOL" (2001-2013) i des del 2014 "SENSE SÈRIE". Rebutja tota mena d'opressió i clama per la llibertat i per la solidaritat humana. La seua obra està representada en nombrosos museus i col·leccions de tot el món i compta amb una bibliografia abundant que estudia el seu treball exhaustivament.

En resum, si la seua pintura és una pintura de conscienciació, no és menys cert que en el seu procés creatiu s'inclou un destacat grau de *conscienciació de la pintura*, on diverses experiències, tècniques, estratègies i recursos s'uneixen per a constituir el seu particular llenguatge plàstic, que no s'esgota en ser un *mitjà* per a la comunicació ideològica, sinó que, de manera paral·lela, es constitueix en registre d'una comunicació estètica evident.

COL·LECCIÓ PERMANENT

SALA DAURADA 2006

PALAU COMTAL

SALA DAURADA 2008

SALA LA BIGA 2010

SALA LA BIGA 2018

SALA XEMENEIA 2010

ANTONIO GADES, VENT DEL POBLE

Antoni Miró

FIRA 2019

SALA LA BIGA / PALAU COMTAL
COCENTAINA 2019-2020

(INAUGURACIÓ 24-X-2019
(COLLECCIÓ PERMANENT DES DEL 2016)

ajuntament de
COCENTAINA

FIRA DE TOTS SANTS
COCENTAINA

Universitat d'Alacant
Universidad de Alicante

Cocentaina
Universitat d'Alacant
SEU UNIVERSITÀRIA

CÀTEDRA
ANTONI MIRÓ
D'ART CONTEMPORANI
UNIVERSITAT D'ALACANT

AJUNTAMENT D'ALCOI
AJUNTAMENT D'ÓTOS

Sabadell
Fundació